

Talvitie Leena

Vaatetta valmistamassa: vaateen valmistus saduissa ja tarinoissa.

Pro gradu

KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA

Taide- ja taitopainotteinen luokanopettajakoulutus

2019

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Vaatetta valmistamassa: vaateen valmistus saduissa ja tarinoissa (Leena Talvitie)

Pro gradu, 59 sivua, 4 liitesivua

Tammikuu 2019

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia vaateen valmistukseen liittyviä kasvatus- ja opetussisältöjä saduissa ja tarinoissa on. Tarkoituksena oli myös selvittää, millaisia vaateen valmistamisen intentioita saduista ja tarinoista löytyy. Lastenkirjallisuutta on tutkittu melko paljon, mutta ei käsityön näkökulmasta. Teoriatausta tutkimukselle rakentui aikaisemmasta lastenkirjatutkimuksesta, käsityötieteen tutkimuksesta sekä minun omista ammatillisen koulutuksen mukanaan tuomista tiedoista ja kokemuksista.

Tutkimusaineisto koostui neljästä lasten kuvakirjasta ja kahdesta lastenkirjaan perustuvasta elokuvasta. Aineisto valikoitiin yhdessä kirjastonhoitajan kanssa. Tarkoituksena oli löytää aineisto, joka sisältää mahdollisimman paljon kuvia ja tekstiä vaateen valmistuksesta. Sadut ja tarinat ovat omanlaisiaan kertomuksia maailmasta, jotka rakentavat myös lapsen maailmankuvaa. Tämä johdatti valitsemaan tutkimuksen lähestymistavaksi narratiivisen tutkimusmetodin. Satuja ja tarinoita analysoidessa pyrin löytämään teksteistä ja kuvista rakentuvia narratiiveja siitä, miten vaatteet valmistuvat ja miksi niitä valmistetaan.

Tutkimustulokset osoittivat, että saduista ja tarinoista löytyy kuvin ja sanoin kerrottuja narratiiveja vaateen valmistuksesta ja valmistuksen intentioista. Ne kertoivat jokaisesta käsityöprosessin vaiheesta: ideoinnista, suunnittelusta, valmistamisesta ja arvioinnista. Yksittäiset teokset eivät kuitenkaan antaneet kokonaiskuvaa koko prosessista. Kokonaiskuva syntyi useamman teoksen kertomuksista yhdessä. Kertomusten välittämä tekninen tieto oli monin paikoin melko suurpiirteistä ja osittain täysin fiktiivistä.

Lapsille suunnatuksi materiaaliksi sadut ja tarinat kertovat vaateen valmistamisesta yllättävänkin tarkasti, mutta pelkästään niiden antaman tiedon varassa ei oikeaa vaatetta kannattaisi alkaa valmistaa. Vaateen valmistus näyttäytyy melko vaivattomana puuhana, vaikka joitakin vastoinkäymisiä on myös tuotu esille. Koulun käsityötunneille vaateen valmistuksesta kertovat sadut ja tarinat sopisivat hyvin aiheeseen virittäytymiseen, mutta varsinainen opetustehtävä on kirjan sijaan tarpeellista jättää opettajalle.

Avainsanat: kasvatus, opetus, lastenkirjallisuus, käsityö

Sisältö

1	Johdanto.....	5
2	Sadut ja tarinat kertovat	7
2.1	Kertomusten opettava ja kasvattava luonne	8
2.2	Kuvakirja lastenkirjallisuuden lajina.....	9
3	Vaatteita käsityönä	13
3.1	Kun vaatteita ei saanut kaupasta	15
3.2	Vaatteen valmistus on prosessi	16
4	Kohti kertomuksia	22
4.1	Narratiivinen lähestymistapa.....	23
4.2	Aineiston hankinta	25
4.3	Aineiston analyysin kulku.....	31
5	Analyysi ja tulkinta.....	34
5.1	Kaikki alkaa tarkoituksesta	34
5.2	Vaatteen valmistamisen vaiheet satujen ja tarinoiden mukaan	35
5.2.1	<i>Ideointi</i>	35
5.2.2	<i>Siunmittelu</i>	36
5.2.3	<i>Valmistus</i>	43
5.2.4	<i>Arviointi</i>	48
6	Johtopäätökset.....	51
7	Pohdinta	54
	Lähteet	56

1 Johdanto

Vaatteet ovat osa arkipäivää. Pukeudumme niihin päivittäin ja niitä tuotetaan tehtaissa ympäri maailmaa jatkuvalla syötöllä lisää. Teollistumisen myötä vaatteita ei ole enää pakko teettää tai ommella itse, vaan valmiita vaatekappaleita ikään kuin vain putkahtelee kauppojen hyllyille. Harva nykylapsi tuskin tietää, mistä ne ovat saaneet alkunsa. Satuja ja tarinoita kuvineen voidaan pitää eräänlaisina tietokirjoina niiden opettaessa ja kasvattaessa lasta. On kiinnostavaa tarkastella, millaisia vaatteen valmistukseen liittyviä kasvatuksellisia ja opetuksellisia sisältöjä niistä löytyy ja millaista tietoa ne valmistusprosessista välittävät. Kyse on mielikuvitukseen perustuvista ja lapsille suunnatuista kertomuksista.

Tästä näkökulmasta voidaan pohtia, millaista tietoa vaatteen valmistuksesta sadut ja tarinat tarjoavat niille lapsille, jotka ihastuvat kertomukseen ja päättävät ryhtyä itsekin tuumasta toimeen. Voidaan myös pohtia, voisiko saduilla ja tarinoilla olla sijaa koulun käsityötunneilla yhtenä taidon oppimisen välineenä. Vanhat sadut opettavat myös historiasta, ajasta ennen kaupungistunutta ja teknologiakeskeistä nykyculttuuria (Apo, 2001, 26). Vaatteet eivät ilmes-ty tyhjästä kauppojen hyllyille. Sadut ja tarinat ovat tässä mielessä keskeisessä osassa kerto-massa tästä tapahtumasta - siirtämässä kulttuuriperintöä sukupolvelta toiselle.

Uskon, että ainakin omaan lapsuuden käsityöinnostukseeni ja myöhempiin pukuompeluopin-toihini ovat jossain määrin voineet olla vaikuttamassa esimerkiksi elokuvat Tuhkimosta ja Prinsessa Ruususesta, joiden juhlapukujen valmistamiseen liittyviä kohtauksia olen lapsuu-dessani haltioituneena seurannut. Sadut ja tarinat kasvattavat ja opettavat sekä vaikuttavat lapsen maailmankuvan muodostumiseen. Näin ollen käsityöstä kertovat ja käsityöhön liittyvät kertomukset saduissa ja tarinoissa saattavat olla jo hyvin varhaisessakin vaiheessa rakenta-massa lapsen mieleen kuvaa käsityöstä.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on syventyä laadullisen tutkimuksen menetelmin, narratii-vista lähestymistapaa ja analyysia hyödyntäen vaatteen valmistamisesta kertoviin satuihin ja tarinoihin ja selvittää, mitä ne siitä kertovat. Koska kirjoittajat ja kuvittajat ovat yleensä aikuisia, voidaan ajatella kysymystä myös siltä kannalta, että mitä vaatteen valmistuksesta on ha-luttu kertoa.

Niin lastenkirjallisuudesta kuin käsityöstäkin on tehty jonkin verran aikaisempaa tutkimusta. Nikolajevan (2006) mukaan suurin osa kuvakirjatutkimuksesta keskittyy kuvakirjan käyttöön

opetuksen välineenä esimerkiksi sosiaalisten suhteitten ja kielen oppimisen näkökulmista. Yleensä kuvitukset on ohitettu tutkimuksissa kokonaan, tai niitä käsitellään toissijaisessa asemassa. (Nikolajeva, 2006, 2-3.) Tässä tutkimuksessa on tarkoitus tarkastella aineistoa kasvatuksen ja opetuksen näkökulmasta. Tarkoituksenani on käsitellä aineistoa kokonaisuutena ottaen myös kuvat huomioon.

Käsityöhön liittyvää tutkimusta on tehty melko vähän ennen 80-lukua, kunnes vuonna 1982 ensimmäinen käsityön tieteenalan yliopistollinen oppituoli perustettiin Helsinkiin. Ennen tätä käsityötä ei ole pidetty alueena, johon olisi kannattanut kohdistaa tieteellistä tai teoreettista mielenkiintoa, mutta oppituolin perustamisen jälkeen käsityön alueilla on alkanut vilkas tutkimustoiminta opettajien ja opettajankouluttajien keskuudessa. Varsinainen tutkintoaine käsityötiede on ollut vasta vuodesta 1991 lähtien. (Anttila, 1996, 11; KojonkoskiRännäli, 1998, 41.) Muiden kotimaisten tutkimuksien ohella myös opinnäytetöitä kokonaisen käsityöprosessin esiintymisestä koulun käsityöopetuksessa on tähän päivään mennessä tehty jonkin verran. Lasten saduissa ja tarinoissa esiintyviä käsityöprosesseja ei omien havaintojeni mukaan ole tutkittu vielä ollenkaan.

Tutkielman toisessa luvussa tarkastellaan satujen ja tarinoiden peruspiirteitä ja tarkoitusta. Erityisen tarkastelun kohteeksi on otettu kuvakirjat ja lastenkirjallisuuden perustuvat elokuvat. Kolmas luku keskittyy käsityön käsitteen määrittelyyn. Kolmannessa luvussa kuvaan myös vaihe vaiheelta käsityöprosessin etenemisen vaatteen valmistamisen näkökulmasta. Neljännessä luvussa on esitelty tutkimusaineisto, lähestymistapa, analyysin eteneminen. Neljäs luku sisältää myös tutkimuksen eettistä pohdintaa. Viides luku on tutkimuksen analyysiluku, jossa analysoin sekä kuvia että tekstejä. Kuudennessa luvussa on narratiiviseen tutkimukseen tyypillisesti kuuluva kertomus, jonka minä tutkijana olen muodostanut tutkimusaineiston ja tekemiäni analyysin pohjalta. Tutkimuksen viimeisessä luvussa pohdin tekemiäni valintoja, tutkimuksen onnistuneisuutta, mahdollisia vaikutuksia sekä jatkotutkimuksen tarvetta.

2 Sadut ja tarinat kertovat

Sadut perustuvat mielikuvitukseen, myytteihin sekä kansan uskomuksiin. Ne on yleensä kirjoitettu lapsille. Sadun tunnusomaisiin piirteisiin kuuluvat ylikuonnolliset tapahtumat, kuten ihminen ja eläin keskustelemassa keskenään tai taikasanojen ja -esineiden avulla tehdyt todellisuudessa mahdottomat asiat. Jotkut sadut sijoittuvat aivan omaan maailmaansa, mutta useimmiten ympäristö on kuitenkin todentuntuinen ja hahmot ja tapahtumat tuntuvat luontevilta. (Ylönen, 2000, 9-11.) Sadut sisältävät useita alalajeja. Ne voidaan jakaa esimerkiksi eläin-, ihme-, novelli-, legenda- ja pilasatuihin. Vanhimpina sadun lajeina on pidetty eläin- ja ihmesatuja, jotka kuuluvat edelleen nykyajan lastenkirjallisuuteen ja visuaaliseen kerrontaan. (Apo, 2001, 12.)

Lapsen kehitystä ajatellen sadun ensisijainen tehtävä on viihdyttäminen, sillä tylsä satu jättää kylmäksi. Se ei herätä juuri minkäänlaisia tunteita ja saattaa jäädä jopa kokonaan lukematta. Viihdyttämisen lisäksi sadut opettavat, mutta opettavaisuus on viihdyttämiseen verrattuna sivuroolissa. (Apo, 2001, 16.) Saduilla on myös lapsen henkistä hyvinvointia ja kehitystä edistävä vaikutus ja ne tarjoavat lapselle samastumiskohteita. Lapsi voi samaistua sadun henkilöön, joka selviytyy yksin ja luottaa itseensä ja ystäviinsä. (Ylönen, 2000, 28.) Lapsikin voi innostua kokeilemaan vaatteiden valmistusta, kun hän samaistuu henkilöön, joka sai itse tekemällä aikaiseksi onnistuneen vaatteiden.

Lastenkirjassa päähenkilö ei välttämättä aina ole lapsi (Heikkilä-Halttunen, 2010, 13). Romantiikan ajalta lähtien lapset ja eläimet on linkitetty toisiinsa (Suojala, 2010, 38), joten päähenkilö voi olla myös eläinhahmo, jonka lapsi voi kokea hengenheimolaisekseen (Heikkilä-Halttunen, 2010, 13). Suomalaisille eläinsadut ovat olleet aina rakkaita, ja eläimet ovat olleet jo kansansaduissa runsaasti edustettuna (Suojala, 2010, 36). Eläimistö koostuu usein kodin lähipiirin tai metsän eläimistä. Esimerkiksi Suomalaisen sadun yksi suosikkiahmoista on hiiri. Muita viime vuosikymmeninä suosittuja eläinhahmoja ovat olleet lemmikkieläinten lisäksi muun muassa kettu, karhu, majava ja myyrä (Kolu, 2010, 86, 94). Eläimet voivat puhua ihmisten kanssa tai keskenään (Ylönen, 2000, 15).

2.1 Kertomusten opettava ja kasvattava luonne

Lastenkirjan tehtävä on viihdyttää ja hauskuuttaa (Ylönen, 2000, 9; Karasma & Suvilehto, 2013, 22), mutta sillä on myös toinen tärkeä tehtävä. Kasvattajat ovat kautta aikojen käyttäneet lastenkirjallisuutta opetuksen välineenä, tai ainakin ajatusmaailmojen välittäjänä (Heikkilä-Halttunen, 2010, 10; Heinimaa, 2001, 144; Karasma & Suvilehto, 2013, 22; Laukka, 1997, 65; Nikolajeva, 2014, 13; Raitasalo, 2010, 46; Ylönen, 2000, 9), vaikka se ei olisikaan ollut kirjan ensisijainen tehtävä (Laukka, 1997, 65). Opettamisella tarkoitetaan oppijan opastamista ja neuvomista pyrkien edistämään tietyn sisältöaineksen oppimista. Opettamisessa ovat siis aina läsnä opettaja, oppija ja opittava sisältö. (Siljander, 2014, 54-56.)

Kirjoista voidaan oppia ihanteista, asenteista, arvoista, normeista ja uskomuksista (Karasma & Suvilehto, 2013, 22). Lisäksi ne opettavat hyviä tapoja, ystävyyttä ja tasa-arvoa (Heinimaa, 2001, 144) sekä tarjoavat tietoa yhteiskunnasta, muista ihmisistä ja itsestä (Nikolajeva, 2014, 227). Opettavaisuuden ei kuitenkaan saa olla liian ilmeistä, ettei kokonaisuus latistu. Parhaimmillaan opetus on kätkeyty tarinaan ja kuvituksiin. (Heinimaa, 2001, 144.) Kertomukset ovat olleet ja ovat edelleen tärkeitä kasvatuksen ja oppimisen muotoja, sillä ne stimuloivat lapsen ajattelumaailmaa (Karasma & Suvilehto, 2013, 298).

Tietokirjallisuuden lisäksi myös fiktiivisiä tarinoita on mahdollista ja hyväksyttävää käyttää opetuksessa, sillä ne ovat tehokkaita oppimisen välineitä. Fiktiivisten tarinoiden avulla oppimisen haasteena on kuitenkin se, että niihin on voitu tietoisesti sisällyttää vääriä tosiasioita ja kaikki mikä tarinassa on totta, ei välttämättä ole oikeassa elämässä totta. Todellisessa elämässä oikeat tosiasiat on mahdollista jollain tavalla tarkistaa ja näin erottaa fiktiivisistä tosiasioista. Fiktiivisiä tarinoita ei siis voi lukea suoraan sillä oletuksella, että kaikki niiden sisältämä tieto on todella totta, niin kuin tietokirjallisuudessa yleensä on. Teksti luo illuusion todellisuudesta tuoden esiin faktoja, jotka ovat tarinan kannalta kaikki yhtä tärkeitä. (Nikolajeva, 2014, 22-26, 227.)

Nuorten lukijoiden kohdalla haasteen aiheuttavat aikaisemman tietämyksen ja elämäkokemuksen vähyys. Fiktiivisen tarinan hyödyllisyyttä oppimisen näkökulmasta on vaikea ymmärtää, jos ei kykene löytämään siitä yhtymäkohtia todelliseen elämään. Mahdollisuus fiktiivisen kirjallisuuden avulla oppimiseen lisääntyy, kun lapsi oivaltaa, että fiktiivisille asioille on mahdollista löytää vastineita todellisesta elämästä. Ei ole samantekevää kenelle suunnattua fiktiota opetuksessa käytetään. Lapsille suunnatussa fiktiossa teoksen on tehnyt henkilö, jolla on paljon aikaisempaa tietoa kirjan aiheesta, mutta siinä on huomioitu lukijakunnan kognitii-

vinen ja emotionaalinen taso ja sisältö on muokattu lapsille sopivaksi. Ne antavat kognitiivisia ja affektiivisia haasteita, jotka stimuloivat muun muassa huomiota, mielikuvitusta ja muistia. (Nikolajeva, 2014, 24-25, 31, 227.)

Monesta lastenkirjasta on tehty myös elokuva, jolloin sen takana on pitkälle mietitty tarina. Kirjallisuuteen perustuvia lastenelokuvia on tehty runsaasti vuodesta 1930 alkaen. Kirjaa ja elokuvaa ei voi suoraan verrata toisiinsa, sillä ne ovat erillisiä taidemuotoja. Yhteisenä ominaisuutena niillä on kuitenkin kyky kertoa tarinoita. Kirja kertoo tarinansa sanoin ja kuvin, kun taas elokuvan kertomus muodostuu kuvan ja äänen kokonaisuudesta. Noin 12-vuotiaille tai nuoremmille suunnattu lastenelokuva viihdyttää, tuottaa tunne-elämyksiä ja ruokkii mielikuvitusta. Lisäksi sillä on vahva kasvatuksellinen luonne. (Kovanen, 2013, 28, 97.) Kasvatuksella tarkoitetaan tietoista toimintaa, jolla on jokin tavoite ja tarkoitus. Tästä huolimatta kasvatusta tapahtuu myös tahattomasti ja tiedostamatta. Kasvatus tapahtuu vuorovaikutuksessa vähintään kahden ihmisen välillä, joista toisella on erityinen kasvatusvastuu kasvattajana ja toinen toimii kasvatettavana. (Siljander, 2014, 28-30.)

2.2 Kuvakirja lastenkirjallisuuden lajina

Yhtenä lastenkirjallisuuden lajina ovat kuvakirjat, jotka ovat kasvaneet esiin opetuskuvista. Niiden lähtökohta on ollut alun perin kasvatuksellinen ja opetuksellinen, mutta niihin sisältyy myös jännitystä ja huumoria, joiden avulla opit menevät paremmin perille. (Laukka, 1997, 65.) Ne vetoavat lapsen havaintokykyyn, eläytymiskykyyn ja aisteihin (Heinimaa, 2001, 155), siirtäen samalla sukupolvelta toiselle kulttuurisidonnaisia tapoja, tottumuksia, perinteitä ja yleisiä käytänteitä (Heikkilä-Halttunen, 2010, 10).

Kuvalla on kyky kertoa. Tämä käy ilmi siitä, että kuvakirjassa juonen voi helposti ymmärtää ilman tekstiäkin. (Nikolajeva & Scott, 2006, 13.) Ylösen (2000) tutkimuksen mukaan kuusi-vuotias kykenee jo seuraamaan mutkikkaitakin tarinoita ilman kuvien tukea, mutta kuvat ovat edelleen mieluisia (Ylönen, 2000, 47). Karasman & Suvilehdon (2013) mukaan kuvakirjat kiinnostavat lasta seitsemän ensimmäisen ikävuoden ajan, jonka jälkeen lukemaan oppinut lapsi hakeutuu luonnostaan toisentyypisen kirjallisuuden pariin, joissa kuvan merkitys ei ole enää niin suuri (Karasma & Suvilehto, 2013, 17). Heikkilä-Halttunen (2010) taas näkee kuvakirjojen, joissa kuva ja teksti ovat yhtä suuressa tai kuva jopa suuremmassa asemassa, soveltuvan alle kymmenenvuotiaille lapsille (Heikkilä-Halttunen, 2010, 10).

Kaksi ääripäätä kirjojen maailmassa kuvan ja sanan suhteen ovat kirjat ilman kuvia ja tekstittömät kuvakirjat (Nikolajeva & Scott, 2006, 8). Tässä tutkimuksessa huomio keskittyy erityisesti kuvakirjoihin, mutta mikä oikein on kuvakirja? Kuvakirjan käsitettä on määritelty eri tutkijoiden toimesta hieman eri tavoin. Erilaisia nimityksiä kuvakirjalle ovat esimerkiksi ensikirja, selailukirja, katselukirja, kuvakertomus, kuvakirja ja kuvitettu tarina. Näissä eri kuvakirjatyyppit on jaettu kuvien määrän ja soveltuvan ikäryhmän mukaan.

Kuvakirjan yksinkertaisimmasta muodosta käytetään nimityksiä *ensikirja*, *katselukirja* ja *selailukirja*. Nämä kirjat ovat pahvista tai muusta kestävästä materiaalista valmistettuja. Ne ovat joko täysin tekstittömiä tai ne sisältävät korkeintaan kuvaa vastaavan sanan (Heikkilä-Halttunen, 2010, 10; Nikolajeva & Scott, 2006, 9; Ylönen, 2000, 47). Jos kirjan sivulle on liitetty kuvaa vastaava sana, kuvia katsellessa voidaan nimetä niissä esiintyviä tuttuja esineitä, jolloin näitä lapsen ensimmäisiä kirjoja voidaan pitää myös kielellisen kehityksen tukijoina. Kuva-aiheet ovat selkeitä, omaan elämään liittyviä ja lapselle tuttuja esineitä kuten leluja, eläimiä, astioita, hoitotoimenpiteitä ja päivittäisiä rutineja (Karasma & Suvilehto, 2013, 17; Heikkilä-Halttunen, 2010, 10-11). Nikolajeva ja Scott (2006) tuovat esiin, että tämä kuvakirjan muoto on itse asiassa ainut, jossa täydellinen vastaavuus kuvan ja sanan välillä on mahdollinen. Tässä kuvakirjan muodossa ei ole etenevää juonta (Nikolajeva & Scott, 2006, 9).

Tekstin osuus lisääntyy vähitellen (Ylönen, 2000, 47). Noin kaksivuotiaille lapsille suunnatut *kuvakertomukset* sisältävät paljon kuvia ja lyhyen juonellisen kertomuksen. Tekstiä on yhdellä sivulla noin kaksi riviä, joten kuva on edelleen tekstiä suuremmassa osassa. (Karasma & Suvilehto, 2013, 17.) Kuvat liittyvät edelleen lapsen omaan elämänpiiriin ja ovat selvästi esittäviä, eivätkä ne poikkea huomattavasti reaalityodellisuudesta (Heikkilä-Halttunen, 2010, 11).

Kuvakirjassa kuva ja teksti muodostavat kokonaisuuden (Karasma & Suvilehto, 2013, 17), jossa kuva ja sana ovat keskenään joko yhtä suuressa osassa tai kuva hieman suuremmassa (Ylönen, 2000, 47). Kuvat toimivat tekstin tulkitsijoina, mutta toisaalta kuvien omalle ilmaisuvoimallekin jää tilaa. Esimerkiksi tunteiden konkretisoijina kuvat voivat olla jopa suuremmassa osassa. Kuvat eivät ole välttämättä enää yhtä esittäviä, eivätkä ne samalla tavalla kuvaa lapselle tuttuja arkisia asioita kuin pienemmille lapsille tarkoitetuissa katselukirjoissa tai kuvatarinoissa. Kuvien kautta aukeaa kokonainen mielikuvituksen tai sadun ja toden rajamailla oleva maailma. (Heikkilä-Halttunen, 2010, 11.) Viimeinen ja vanhimille lapsille suunnattu kuvakirja on *kuvitettu kirja*. Kuvitetussa tarinassa teksti on pääosassa. Tarina voi olla kuvitettu yhdellä tai useammalla kuvalla, jotka liittyvät tekstiin. Tällaisissa kirjoissa kertomus on

luettavissa ja ymmärrettävissä kuvan kanssa tai ilman. (Nikolajeva & Scott, 2006, 8; Ylönen, 2000, 47.)

Kirjojen kuvitukset, niiden tehtävät ja tarpeellisuus ovat herättäneet tutkijoiden parissa keskustelua puolesta ja vastaan. Keskustelu on siinä mielessä mielenkiintoinen, että pääpiirteittäin kuvien olemassaolo ja niiden vaikutukset lukukokemukseen nähdään positiivisina. Negatiivisia puolia on tuonut esiin lähinnä Bruno Bettelheim.

Kirjan kuvitus alkaa jo kirjan kannesta. Suurten kirjamäärien keskellä, kuten kirjastossa tai kirjakaupassa, kannen kuvalla ja muulla kuvituksella on oman kokemukseni mukaan suuri vaikutus juuri tiettyyn kirjaan tarttumisessa. Huovinen (2003) muistelee omaa lapsuuttaan, jossa kuvat olivat kokonaisuuden kannalta kirjan tärkein osa ja joita ilman kirja oli jotenkin vajaa. Kuvilla on suuri vaikutus kirjan parissa viihtymiseen (Huovinen, 2003, 19-23). Kuvituksen tehtävänä on tuottaa mielihyvää (Hatva, 1993, 51) ja kuvitus voi viihdyttää ilman tekstiäkin, joten lukutaidottomatkin lapset viihtyvät kuvakirjojen parissa (Huovinen, 2003, 23). Kuvalla voidaan myös houkutella vastahakoisia lapsia lukemaan. Kuva voi herättää kiinnostuksen lukemista kohtaan ja säilyttää kiinnostuksen lukemisen jatkamiseen (Ylönen, 2000, 48-49.)

Toisinaan kuvituksen tehtävänä on voimistaa ja konkretisoida tarinan herättämiä mielikuvia (Heikkilä-Halttunen, 2010, 10; Launis, 2001, 69) tai auttaa ymmärtämään tarinaa (Ylönen, 2000, 47). Kuva on tärkeä myös sommittelun kannalta, sillä se jakaa kokonaisuuden pienempiin, helpommin ymmärrettäviin osiin ja saa aikaan kevyemmän vaikutelman (Huovinen, 2003, 23). Bettelheimin (1985) mukaan kuvista on enemmän haittaa kuin hyötyä, sillä ne häiritsevät keskittymistä ja ohjaavat mielikuvituksen pois omien kuvitelmien ääreltä. Hänen mukaansa kuvitetut kirjat eivät sovi lapsen tarpeisiin, sillä valmiiksi kuviteltu tarina menettää persoonallisen merkityksensä, jos lapsi ei saa omaksua sitä omien assosiaatioidensa välityksellä (Bettelheim, 1985, 75). Ylönen (2000) mukaan kuvitus ei poissulje omia kuvitelmia (Ylönen, 2000, 47). Myös Hietala (1993) sekä Nikolajeva ja Scott (2006) puolustavat kuvituksia tuomalla esiin kuvien lukemattomat aukkokohtat, jotka vastaanottajan täytyy itse täydentää (Hietala, 1993, 11; Nikolajeva & Scott, 2006, 10). Huovinen (2003) on jossain määrin Bettelheimin (1985) kanssa yhtä mieltä siitä, että joskus kuvittamattomuus olisi parempi vaihtoehto, sillä huono kuvitus voi pilata koko tarinan. Toisaalta huonosta tarinasta voi tulla parempi hyvällä kuvituksella (Huovinen, 2003, 19).

Ylimartimo (2001) toteaa, että kuva voidaan kokea tekstin rikastajana tai rajoittajana riippuen tilanteesta ja tulkitsijasta, ja lähinnä se on vain makuasia (Ylimartimo, 2001, 83). Tämä näkökulma on mielestäni tärkeä, sillä kuvakirjoja luetaan ja käytetään erilaisiin tarkoituksiin, joissa kuvien tarpeellisuuskin näyttäytyy eri tavoin. Jos tarkoitus on kehittää omaa mielikuvitusta, voi kuvattomuus toisinaan olla perusteltua, jos taas tarkoitus on oppia jotakin, kuvat voivat selventää tekstiä ja avata käsitteitä ja näin ollen olla todella tärkeässä osassa.

3 Vaatteita käsityönä

Käsityön keskeinen piirre on käsintehtyjen tuotteiden suunnittelu ja valmistus (Suojanen, 1993, 19). Käsityön alue koostuu hyvin monenlaisten materiaalien ja tekniikoiden osa-alueista (Anttila, 1996, 36; Seilo, 1999, 70; Suojanen, 1993, 19), ja vaatii tekijältään taidollisen osaamisalueen sisältäen sekä suunnittelun, teknisen taidon ja sovellutustaidot (Vähälä, 1999, 128). Käsityötuotetta tehdessä tarvitaan tietoja, taitoja, luovuutta, ajattelemisen taitoa, päätöksentekotaitoa, riskinotto kykyä sekä esteettisiä valmiuksia. Olemmaisessa osassa ovat myös motoriset taidot sekä silmän ja käden yhteistyö. Näitä kolmea ohjaa aivojen, lihasten ja aistien yhteistyö. (Kojonkoski-Rännäli, 1995, 79.)

Käsityöllä voidaan viitata käsin tehtyyn tuotteeseen tai käsityövälinein suoritettavaan työhön (Anttila, 1996, 10). Keskeisiä käsitteitä esineitten tuottamistoiminnassa ovat produkti ja prosessi. Produkti viittaa tuotokseen, joka on syntynyt jonkin toiminnan lopputuloksena (Suojanen, 1993, 15; Kojonkoski-Rännäli, 1995, 61). Prosessi sen sijaan viittaa tapahtumaketjuun, joka voi olla huomaamaton tekijän sisäinen kehityskulku tai ulkoinen tarkkailtavissa oleva toiminta. Prosessi voi olla myös näiden kahden yhdistelmä. (Suojanen, 1993, 15.)

Tuotos eli produkti voi olla esimerkiksi luonnos tai konkreettinen esine, joka on syntynyt käsityöllisen suunnittelun ja valmistuksen tuloksena. Tuotoksesta eroaa tuotteen käsite, joka viittaa aina konkreettiseen esineeseen. (Suojanen, 1993, 15.) Tuotoksesta tai tuotteesta on nähtävissä tekijän kyvyt prosessin eri vaiheissa. Kyvyt ilmenevät erilaisista ominaisuuksista, kuten esteettisyydestä, käytännöllisyydestä ja tekniseen suoritukseen liittyvästä kädenjäljestä. Näiden voidaan ajatella ilmentävän tekijänsä persoonallisuutta. Persoonallinen tuote on tekijälleen useimmiten hyvin tärkeä. (Kojonkoski-Rännäli, 1995, 61.)

Kädet ovat käsityöntekijän tärkeimmät työvälineet. Tämä ei kuitenkaan pois sulje sitä, etteikö työn tekemiseen voitaisi käyttää muitakin välineitä. Esimerkiksi neula ja sakset ovat työvälineinä sellaisia, että ne eivät tee itsenäisesti yhtään mitään. Toimiakseen ne tarvitsevat ihmisen aivotoimintaa ja lihasenergiaa. Niitä käytetään käsillä ja niiden työstöjälki on riippuvainen tekijän taidoista. Myös sähkökäyttöiset työvälineet kuten ompelukone ja saumuri ovat käsityövälineitä, jos ne vaativat käyttäjäkseen taitavan tekijän ja tuotteesta on nähtävissä ihmisen kädenjälki. (Kojonkoski-Rännäli, 1998, 53.)

Mitä suuremmaksi koneen automaation aste kasvaa, sitä vähemmän se tarvitsee ihmistä toimiakseen. Kone käynnistyy nappia painamalla ja se suorittaa työn itsenäisesti ja nopeasti määrätyn ohjelman mukaan, saaden aikaan hyvin tasaisen lopputuloksen. Automaation mahdollistavat ohjelmatkin ovat ihmisten tekemiä, mutta niiden avulla valmistetut tuotteet eivät ole käsityötä, sillä koneet eivät toimi ihmisen välittömässä ohjauksessa niiden työstäessä materiaalia, eikä tuotteista ole enää havaittavissa ihmisen kädenjälkeä. (Kojonkoski-Rännäli, 1998, 53.) Usein automaattisesti työstettäviä kohtia ovat esimerkiksi napinlävet. Tehtaissa on mahdollisesti oma napinläpikoneensa ja osan kotiompelukoneistakin saa ohjelmoitua ompelemaan napinläven automaattisesti. Näin jokaisesta napinlävestä tulee saman kokoinen ja tasalaatuinen.

Käsityössä keskeistä on aistihavaintojen kehittäminen, sillä käsityöntekijä toimii usein aistimusten avulla. Esimerkiksi materiaalien tuntua aistitaan sormenpäillä. Myös muotoja havainnoidaan koskettelemalla ja katsomalla. (Anttila, 1996, 41.) Lisäksi käsityö sisältää paljon yksilöllistä hiljaista tietoa, jota kertyy ja joka muuttuu vähitellen elämisen, kokemisen ja oppimisen myötä. Hiljainen tieto antaa ilmaisulle persoonallisen lisän, jota voidaan kutsua ilmaisuvoimaksi. (Karppinen, 1999, 21-22.)

Vaikka käsityö nähdään usein ensisijaisesti keinona saada aikaan haluttuja tuotteita erilaisten käsityötekniikoiden avulla, se on paljon muutakin. Käsityö voi olla keino tyydyttää omaa luomisen ja itseilmaisun tarvetta, keino selvitä vastoinkäymisistä, keino viihdyttää itseä tai keino tuottaa muille mielihyvää. Käsityö tukee myös sosiaalista hyvinvointia silloin, kun se yhdistää ihmisiä saman harrastuksen pariin. (Anttila, 1996, 10, 39.) Nykyisin esimerkiksi jotkut lankakaupat järjestävät teemailtoja, joihin samanhenkiset ihmiset kokontuvat tekemään teeman mukaisia käsitöitä. Myös kansalaisopistoilla on kursseja, jotka keräävät käsityönharrastajia yhteen.

Käsityön tekeminen voi herättää tekijässään tunteita laidasta laitaan. Se tarjoaa elämyksiä ja nautintoa, mutta ongelmien edessä voi ilmetä vihan tai masennuksenkin tunteita. Tunne voi ilmetä myös fyysisinä tuntemuksina käsien tai koko kehon alueella. (Karppinen, 1999, 20.) Kun tuote on onnistunut, ulkopuolisten antama arvio, tuki ja positiivinen palaute vahvistavat onnistumisen kokemusta (Vähälä, 1999, 129). Onnistumisen kokemuksilla on suuri vaikutus myös tekijän itsetuntoon ja itsetuntemukseen (Karppinen, 1999, 21).

3.1 Kun vaatteita ei saanut kaupasta

Entisinä aikoina kädentaidot ja erilaisten esineiden valmistaminen itse on ollut osa arkea. Käsitöitä tehtiin usein omissa oloissa tai työpajoissa elinkeinon, puuttuvien kodin tarve-esineiden tai harrastuksen vuoksi (Pöllänen & Kröger, 2000, 233-235; Suojanen, 1993, 39.) Kun esineitä ei ollut muualta saatavissa, itse tekeminen oli pakollista. Toisaalta oli jopa kunia-asia olla käsistään niin taitava, että pystyi valmistamaan tuotteet itse. (Pöllänen & Kröger, 2000, 234.) Esineitä pyrittiin aina kehittämään. Vanhoissa tuotteissa havaitut virheet korjattiin, kun valmistettiin uusia tuotteita (Suojanen, 1993, 39). Vaikka vaatteita teollistumisen myötä olikin mahdollista hankkia valmiina kaupasta, pystyttiin itse valmistamaan niiden rinnalle yksilöllisiä ja parannuksia sisältäviä versioita. (Pöllänen & Kröger, 2000, 235.) Tuotteen tekeminen vaati mallin, työvälineiden ja työjärjestyksen suunnittelua sekä sopivan materiaalin valintaa (Suojanen, 1993, 39). Materiaali oli aluksi tuotettava itse raaka-aineesta lähtien (Pöllänen & Kröger, 2000, 234).

Vaatteita ei aina välttämättä valmistettu itse, vaan ne teetettiin räätälillä. Maalaisräätälit työskentelivät nopeasti ja pukuja saattoi valmistua päivässä kaksikin. Mittoja ei otettu paljon. Esimerkiksi takin valmistamista varten otettiin mitta vain takin pituudesta, ympäryksestä sekä hihan pituudesta. Housuihin riittivät haaran ja vyötärön pituus. Materiaalia valittaessa hintaa tärkeämmiksi seikoiksi nousivat materiaalin laatu, kankaan paksuus, väri ja kuosi, sillä pukuja ei kannattanut teettää huonolaatuisesta kankaasta. Vaatteiden määrä ja niihin valitut kankaat ilmaisivat sosiaalista asemaa. Toisten kauniita vaatteita ihailtiin ja kadehdtittiinkin. Leikkuvaiheessa ei yleensä käytetty minkäänlaisia kaavoja. Kaavoitus saattoi tapahtua asiakkaan mittojen mukaan suoraan kankaalle piirtämällä, ja ruskeasta paperista tai pahvista tehtyjä kaavoja voitiin käyttää suuntaa antavana apuna hankalampien osien leikkaamisessa (Kaipainen, 2008, 72-73, 87, 93, 207).

Ennen ompelukoneita vaatteet ommeltiin käsin. Silloin räätäli istui pöydällä jalat ristissä ompelemassa. Vaatteista tehtiin väljiä ja housut pysyivät päällä esimerkiksi vyöllä. Puvuissa oli harvoin korjattavaa, sillä vaatimustaso ei ollut korkea niin räätälin kuin asiakkaankaan puolesta. Toisinaan nuorisoa harmitti ylimääräinen väljyys ja kahden vuoden kasvunvara pituudessa. (Kaipainen, 2008, 72-73.) Varakkaalla väellä oli omat räätäkinsä, jotka valmistivat mittojen mukaan leikattuja hienoja takkeja, housuja, liivejä ja päällysvaatteita sekä naisten muodinmukaisia asuja kalliista raaka-aineista. Vaatteiden hintakin oli sitten sen mukainen (Vainio-Korhonen, 1998, 84, 113). Miesten muodissa uusien ja erikoisten mallien luomisella ei ollut

samanlaista merkitystä kuin naisten muodissa, eikä uusia malleja osattu tuottaa siten, että se olisi ollut taloudellisesti kannattavaa (Kaipainen, 2008, 243).

3.2 Vaatteen valmistus on prosessi

Vaatteita on nykyään saatavana kaupoista valmiina pikkurahalla (Seilo, 1999, 72). Toimeentulon näkökulmasta käsityö on siis menettänyt teollistumisen yhteydessä merkityksensä (Kojonkoski-Rännäli, 1995, 92). Silti ompelu on edelleen ajanvieton väline, joka tarjoaa yksilölle muutakin kuin valmistuvan tuotteen. Se antaa älyllisiä haasteita ja mahdollisuuden toteuttaa omia näkemyksiä. (Seilo, 1999, 72.) Itse tekemällä on mahdollisuus kasvaa myös viisaaksi kuluttajaksi, joka osaa ottaa huomioon laatuun, ympäristöön ja taloudellisuuteen liittyvät näkökohdat (Pöllänen & Kröger, 2004, 170). Itse tekemällä on mahdollisuus saada tuote halvemmalla kuin valmiina kaupasta, joten tekeminen tuottaa taloudellista hyötyä. (Kojonkoski-Rännäli, 1995, 92, 101). Nykyisin materiaalien hinnat ovat kuitenkin sen verran korkeat, että osa itse tehdyistä vaatteista saattaa tulla jopa kalliimmiksi kuin kaupasta ostetut edullisimmat vaihtoehdot.

Käsityöprosessi muodostuu neljästä vaiheesta: ideoinnista, suunnittelusta, valmistuksesta ja arvioinnista, joiden taustalla toimii tekemistä ohjaava intentio eli tarkoitus. Kokonaiseksi käsityöksi voidaan kutsua prosessia, jossa sama henkilö osallistuu prosessin jokaiseen vaiheeseen joko yksin tai ryhmässä (Kojonkoski-Rännäli, 1995, 92; Pöllänen & Kröger, 2004, 162). Koko prosessin toteuttaakseen käsityön tekijällä on oltava kyky luovaan ajatteluun, ongelmanratkaisuun ja päätöksentekoon sekä motorisia taitoja, materiaalituntemusta ja pitkäjänteisyyttä. Monipuolisuutensa vuoksi kokonainen käsityö kehittää tekijäänsä monipuolisesti. (Kojonkoski-Rännäli, 1995, 92, 100.)

Vaikka prosessille on määritelty erilaisia vaiheita, se ei ole niin yksinkertainen, että vaiheet seurasivat toisiaan ja etenisivät lineaarisesti vaiheesta vaiheeseen. Esimerkiksi suunnittelu on koko prosessin ”punainen lanka” ja se on läsnä koko prosessin ajan. Prosessi on niin moniulotteinen, että se voi edetä hyvinkin hitaasti. (Anttila, 1996, 67; Pöllänen & Kröger, 2006, 87.) Moniulotteisuuden selventämiseksi avaan seuraavaksi kutakin prosessin vaihetta hieman tarkemmin, sillä neljään päävaiheeseen jaettu prosessi sisältää useampia eri osavaiheita.

Intentio ja ideointi

Käsityön tekeminen saa alkunsa intentiosta eli tarkoituksesta. Intentio voi olla esimerkiksi tiettyyn käyttötarkoitukseen suunnatun vaateen valmistaminen. Intentio ei ole pelkkä liikkeelle paneva voima, vaan se on mukana koko prosessin ajan aina loppuarviointiin asti. Prosessin edetessä alkuperäinen intentio voi muokkautua esimerkiksi materiaalin, välineiden ja muiden ulkoisten tekijöiden sekä sisäisten motivaatiotekijöiden vaikutuksesta. (Kojonkoski-Rännäli, 1995, 49-50.)

Intentiota seuraa ideointi, josta myös varsinaisen käsityöprosessin nähdään alkavan (Kojonkoski-Rännäli, 1995, 49; Pöllänen & Kröger, 2006, 87). Kun intentio tarkoittaa esimerkiksi vaateen valmistamisen tarkoitusta, ideointi puolestaan tarkoittaa mielikuvan luomista valmistettavasta vaatteesta. Ideoinnin tarkoitus on pohtia, minkä tyyppinen tai henkinen tuote on ja mitkä ovat sen ominaisimmat piirteet. (Kojonkoski-Rännäli, 1995, 49.) Usein ideat ovat aluksi vain haaveita tai hahmotelmia. Ne saattavat tulla mieleen kuin tyhjästä, mutta usein niiden taustalla on erilaisia virikkeitä. (Kojonkoski-Rännäli, 1995, 49; Pöllänen & Kröger, 2006, 87.) Ideoinnin lähteinä voivat toimia esimerkiksi musiikki, taide, perinne, tulevaisuus sekä yksin ja yhdessä koetut tilanteet. Myös muotoilu, luonnostelu sekä värien, viivojen ja perusmuotojen sommittelu saattavat synnyttää uusia ideoita. (Pöllänen & Kröger, 2004, 163.) Vaatteiden suunnittelussa kotiompelijat voivat saada ideansa uuteen vaatteeseen edellä kuvattujen lisäksi myös käsityölehdistä tai muotilehdistä. Idean voi saada myös kangaskaupassa kankaita hypistellessä.

Suunnittelu

Suunnittelu on käsityöprosessin tärkein vaihe, jossa ideat alkavat konkretisoitua, kun niistä tehdään visuaaliset ja tekniset suunnitelmat (Pöllänen & Kröger, 2006, 87; Seitamaa-Hakkarainen, 1999, 110). Visuaalisessa suunnittelussa kiinnitetään huomiota tuotteen esteettisiin ominaisuuksiin. Suunnitelma perustuu tekijän luovuuteen ja ilmaisukykyyn. Teknisessä suunnittelussa pohditaan tuotteen funktionaalisia ominaisuuksia ja muita valmistukseen liittyviä aiheita, kuten sopivia tekniikoita ja materiaaleja. (Kojonkoski-Rännäli, 1995, 80; Pöllänen & Kröger, 2006, 87.)

Vaateen valmistuksessa mallin esteettisten ominaisuuksien suunnittelu on visuaalista suunnittelua (Kojonkoski-Rännäli, 1995, 59). Kuvallisen suunnitelman avulla voidaan nähdä, miltä tuote näyttää valmiina (Anttila, 1996, 132), ja samalla se toimii muistin ulkoisena tukena (Sei-

tamaa-Hakkarainen, 1999, 110). Yksin työskenneltäessä kuvallisen suunnitelman tekeminen ei ole välttämätöntä, mutta siitä on paljon hyötyä etenkin silloin, jos tuotteesta on tarve keskustella muiden kanssa (Anttila, 1996, 132-133). Kuvallisen suunnitelman voi piirtää joko itse tai käyttää suunnittelussa esimerkiksi valmista muotilehden kuvaa. Myös oma olemassa oleva hyvä vaate voi toimia suunnittelun lähtökohtana.

Vaatteen tekniseen suunnitteluun sisältyy monenlaista rakennetietoa niin kankaan rakenteesta kuin vaatteen rakenteesta. Kankaan rakenteesta on esimerkiksi tunnistettava, onko käytettävä kangas kudottu vai neulottu. Kudottu kangas rakentuu kangaspuissa kahdesta lankajärjestelmästä, jotka muodostavat sidoksen (Seilo, 1999, 71). Neulottu kangas muodostuu neulekoneessa tai neulepuikoilla. Se muodostuu silmukoista ja on joustavaa. Näiden kahden kangastyypin erottaminen toisistaan on tärkeää, sillä ne vaativat erilaiset työstötekniikat. Neulotut kankaat joustavat ja niitä ei voida ommella joustamattomalla ompeleella, sillä se katkeaa helposti käytössä. Lisäksi joustaviin kankaisiin käytetään teräväkärkisen neulan sijaan pallokärkistä neulaa, jotta neula ei rikkoisi neuleen muodostavaa lankaa. Langan rikkoutuessa syntyy silmäpako ja kankaaseen tulee kasvava reikä. Ajan ja kokemuksen myötä materiaalituntemus kehittyy tekijän sormenpäihin. Tällöin ainoastaan materiaalia tunnustelemalla saadaan siitä paljon tietoa. (Seilo, 1999, 74.) Taitava materiaalien tunnustelija osaa siis erotella materiaalit toisistaan niiden raaka-aineiden mukaan ilman vilkaisua materiaaliselosteeseen. Tunnustelemalla tutkitaan materiaalin ominaisuuksia myös esimerkiksi paksuuden ja laskeutuvuuden näkökulmasta.

Seilon (1999) mukaan on omattava myös muototajua ja osattava valita oikeanmuotoiset palat, jotka oikein yhteen liitettyinä muodostavat kolmiulotteisen vaatteen. Tällaisen vaatteen sisälle muodostuu tila, jonne vaatteen omistaja sopii. (Seilo, 1999, 72, 74.)

Vaatteiden suunnitteleminen ja tekeminen itse antaa mahdollisuuden pukeutua yksilöllisiin, oman kokoisiin ja muotoisiin vaatteisiin, jotka istuvat hyvin ja ovat siten miellyttäviä päällä (Salo-Mattila, 2006, 134-135). Näiden lisäksi itse tekemällä on mahdollisuus vaikuttaa esimerkiksi vaatteiden mittasuhteisiin ja väljyyksiin (Ilmola, 1999, 198). Tämä ylellisyys saattaa jopa nostaa itse tehtyjen vaatteiden suosiota. (Salo-Mattila, 2006, 135.) Itse tehty vaate ei kuitenkaan automaattisesti istu hyvin. Hyvä istuvuus ja mukavuus edellyttävät hyvää kaavaa. (Ilmola, 1999, 197.) Kaavasunnittelu on tiiviissä yhteydessä mallin suunnitteluun (Salo-Mattila, 2006, 128).

Kaavoissa voi olla paljon korjattavaa, vaikka ne olisi tehty mittojen mukaan (Päivinen, 1999, 189). Pelkät mitat eivät riitä istuvan kaavan piirtämiseen, vaan vartaloa on havainnoitava kokonaisvaltaisemmin ja otettava havainnot huomioon kaavaa piirrettäessä (Ilmola, 1999, 198, 201; Päivinen, 1999, 187-188). Kaavantekijän tulee osata ottaa huomioon esimerkiksi kaavamuutoksia vaativat anatomiset poikkeavuudet (Päivinen, 1999, 191), kuten hartian kumaruus, olkapäiden ja lapaluiden sijainti ja muoto, seisoma-asento ja vartalon symmetria (Päivinen, 1999, 188). Lisäksi vaatteiden kaavaa tehdessä on osattava ottaa huomioon monia toisiinsa suhteessa olevia asioita (Päivinen, 1999, 188), kuten olan pituuden suhde hihan pyöriön korkeuteen. Jos kapeita hartioita varten täytyy lyhentää olkasaumaa kaavan etu- ja takakappaleelta, on hihan kaavan pyöriötä vastaavasti korotettava.

Suunnitteluvaihe sisältää paljon ratkaistavia ongelmia liittyen esimerkiksi tuotteen muotoon, funktioon, käytettävään tekniikkaan, materiaaliin tai mielikuvaan (Karppinen, 1999, 22). Ratkaisuun ryhtyessä on pilkottava ongelma osiin ja selvitettävä, mihin asti oma tietotaito ongelmanratkaisussa riittää, ja mihin tietotaitoa tarvitaan vielä lisää. Samaan aikaan hahmotuu jo ensimmäinen ratkaisuvaihtoehto ongelmaan. Myös kommunikaatiolla suunniteltavan tuotteen, suunnittelijan ja ympäristön välillä on keskeisessä asemassa tässä ongelmanratkaisuprosessissa. (Anttila, 1996, 72.)

Suunnitteluun kuuluu myös tiedonhankintaa. Tietoa voi löytyä esimerkiksi kirjoista, internetistä, asiantuntijoilta, museoista ja tehtailta (Pöllänen & Kröger, 2004, 163.) Lisäksi tehdään erilaisia kokeiluja, ratkaistaan ongelmia sekä arvioidaan tehtyjä valintoja. Suunnitteluvaiheessa kiinnitetään huomiota myös käytössä olevaan aikaan, materiaaleihin, välineisiin ja omiin taitoihin. Suunnitteluvaiheessa tarvitaan monenlaisia taitoja, kuten esteettistä ja teknistä suunnittelutaitoa, luovuutta sekä avaruudellista hahmottamiskykyä. Samalla oma tuntemus materiaaleista, tekniikoista ja välineistä kasvaa. (Pöllänen & Kröger, 2006, 87-88.)

Valmistaminen

Valmistusvaiheessa tuotetta aletaan valmistaa tehtyjen suunnitelmien mukaan. Valmistuksen lomassa hyödynnetään aikaisempia tietoja, mutta samalla myös opitaan uutta ja kehitetään omaa tietorakennelmaa. Vaikka valmistusvaiheessa on tarkoitus seurata visuaalista ja teknistä suunnitelmaa, suunnitelmat voivat kuitenkin muuttua esimerkiksi eteen tulevien ongelmien vuoksi. (Pöllänen & Kröger, 2006, 88.)

Ongelmiin etsitään ratkaisuvaihtoehtoja joko yhdessä tai yksin. Niistä valitaan parhaiten tilanteeseen sopiva vaihtoehto. Ratkaisu voi löytyä esimerkiksi loogisen ajattelun, intuition, puolihuomaamattoman oivalluksen tai yrityksen ja erehdyksen avulla. Joskus voi käydä niinkin, että ongelmat seuraavat toisiaan; yhden ongelman ratkaisu aiheuttaa ongelman seuraavaan vaiheeseen. Ongelmanratkaisu voi olla pitkäkin prosessi, mutta onnistuneen ratkaisun saavuttaminen on palkitsevaa. Se jää mieleen ja antaa ohjeita tulevaisuuden tilanteiden varalle. Aikaisemmat kokemukset ovat keskeisessä asemassa ongelmanratkaisuprosessissa, sillä ne antavat ratkaisuvaihtoehtoja ongelmaan ja ohjaavat tekijän ajatusmaailmaa. (Karppinen, 1999, 22-23).

Arviointi

Käsityöprosessin arviointiin kuuluu sekä valmiin tuotteen että koko prosessin arviointia. Lisäksi tulee arvioida omaa toimintaa, omaa henkistä kehitystä sekä omia taitoja (Pöllänen & Kröger, 2006, 88).

Kaikki käsityö ei ole kokonaista käsityötä. Jos käsityötuote valmistetaan niin, että useampi eri henkilö valmistaa sitä valmistusprosessin eri vaiheissa, prosessia kutsutaan ositetuksi käsityöksi (Kojonkoski-Rännäli, 1995, 94). Käsityötuote voidaan valmistaa esimerkiksi niin, että toinen henkilö on tehnyt tuotteen valmistamista varten valmiin visuaalisen ja teknisen suunnitelman, joka sisältää ohjeet valmistusvaiheista, tekniikoista ja käytettävästä materiaalista. Tällöin tekijän tavoitteena on aikaansaada ohjeita seuraamalla tietty tuote. (Pöllänen & Kröger, 2004, 161.) Hyviä esimerkkejä tästä ovat esimerkiksi kaavalehdet ja -kirjat, joissa on valmiit kaavat ja tarkat ohjeet valmistusta varten. Tuote voidaan valmistaa myös niin, että ainoastaan esteettisiä ominaisuuksia koskeva suunnitelma on valmiina ja käsityöntekijä vastaa kaikesta muusta suunnittelusta (Kojonkoski-Rännäli, 1995, 93). Käsityöntekijä on voinut esimerkiksi kaupassa tai internetissä nähdä tuotteen, jonka haluaa valmistaa itse. Tällöin lopputuloksen haluttu ulkonäkö on tiedossa, mutta tekijän on itse suunniteltava, miten se saavutetaan.

Ositettu käsityö on hyvin yleinen käsityön tekemisen muoto. Tästä todisteena on käsityön harrastajien suuri suosio erilaisia malli- ja ohjekirjoja kohtaan. Ositetun käsityön suosiminen on ymmärrettävää, sillä kokonaisen käsityön tekeminen vaatii monipuolista harjaantuneisuutta sekä henkisillä että fyysisillä alueilla. (Kojonkoski-Rännäli, 1995, 99.) Itsenäiseen taiteelliseen ja tekniseen suunnitteluun siirtyminen koetaan liian vaativaksi, sillä koulussa tekniikoiden harjaannuttamiseen ei ole kunnolla aikaa ja niiden harjoittelu saatetaan aloittaa vasta aikuisiässä. Heikko taitojen hallinta ei riitä, rohkaise eikä motivoi taidon itsenäiseen soveltami-

seen. Karvaat pettymykset työn tuloksiin siirtävät tai estävät siirtymistä tekniikoiden harjoitteluvaiheesta kokonaisen työn tekemiseen. Viisaampien tekemät valmiit suunnitelmat ovat turvallisempia toteuttaa. (Kojonkoski-Rännäli, 1995, 99.)

Ositetulla käsityöllä on paikkansa osataitoja harjaannutettaessa, sillä täysin itse suoritettu kokonainen prosessi ei ole mahdollinen ilman riittävää määrää teknisiä ja motorisia valmiuksia. Ositettu käsityö sopii siis erilaisten tekniikoiden hiomiseen, joka on ylipäätään tärkeää kaikenlaisten taitojen kehitykselle. Kun taidot kehittyvät, voidaan siirtyä vähitellen enemmän kokonaisen käsityön suuntaan. Joskus käsityön tekeminen jää kuitenkin pelkästään ositetun käsityön tasolle, sillä käsityön perusintentio – tietyn tuotteen valmistaminen toteutuu myös ositetun käsityön muodossa ja tämä riittää motivaatioksi. (Kojonkoski-Rännäli, 1995, 99-101.)

4 Kohti kertomuksia

Tutkimus sai alkunsa keväällä 2017, kun aloitin graduaiheen pohtimisen. Mielenkiintoni suuntautui lastenkirjoista, erityisesti kuvakirjoista tehtyihin tutkimuksiin. Pidin lastenkirjojen sisältöä mielenkiintoisena tutkimuskohteena, sillä ne ovat osa niin lapsen vapaa-aikaa kuin koulun arkea. Tarkka tutkimuskohde ja lähestymistavan valinta hakivat muotoaan pitkään. Lopullinen tutkimusaihe muotoutui ja lähestymistapa valikoitui vasta keväällä 2018. Muis-tiinpanoja aiheesta ja sen laidoilta olin kerännyt teoreettista viitekehystä varten jo pitkin vuot-ta. Tähän tutkimukseen sisällytin niistä aiheeseen sopivimmat. Aikaisemmin kirjoitettu kan-didaatin tutkielma tarjosi valmiiksi etsittyjä lähteitä käsityön puolelta, joten tutkimus pääsi etenemään keväällä melko nopealla vauhdilla.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää:

1. Millaisia vaateen valmistuksen intentioita saduissa ja tarinoissa on?
2. Mitä sadut ja tarinat kertovat vaateen valmistusprosessista?

Vaateen valmistamiseen johtavia intentioita tutkimalla pyrin tekemään johtopäätöksiä siitä, millaisen kuvan sadut ja tarinat antavat itse tekemisen tarpeesta nykypäivänä, kun kaikkea on saatavilla valmiina kaupasta. Onko itse tekemiselle enää tarvetta ja miksi? Valmistusprosessia tutkimalla pyrin selvittämään, mitä satujen ja tarinoiden kautta on mahdollista prosessista oppia ja millä tavalla niitä voisi mahdollisesti käyttää opetuksen apuna ja tukena. Koska tut-kittavat kertomukset ovat fiktiivisiä, vaatii aineiston tulkitseminen minulta tutkijana kykyä soveltaa lukemaani ja näkemääni todelliseen elämään. Minun täytyy löytää kertomuksista se opettava ja kasvattava materiaali, mitä kertoja on mahdollisesti halunnut välittää.

Tutkijana tarkastelen aihetta sekä pukuompeelijan että opettajan silmin. Pukuompeleupintojen myötä vaateen valmistus on tullut minulle tutuksi. Toisaalta opettajana minua kiinnostaa, millaisia potentiaalisia opetus- ja kasvatussisältöjä fiktiiviset kertomukset vaateen valmistuk-sesta sisältävät, tai onko niitä. Millaista kuvaa vaateen valmistuksesta ne välittävät ja olisiko niitä mahdollista hyödyntää taidon opettamisessa? Analyysin ja tulkinnan vaiheessa pyrin heijastamaan aineiston sisältöä aikaisemmin tehtyihin tutkimuksiin. Myös omat käytännön kokemukseni ohjaavat tulkintaa.

4.1 Narratiivinen lähestymistapa

Tutkimuksessani on tarkoitus laadulliselle tutkimukselle tyypilliseen tapaan tarkastella aineistoa yksityiskohtaisesti ja monitahoisesti pyrkien kokonaisvaltaiseen tiedonhankintaan ja löytämään tai paljastamaan jotakin uutta olemassa olevien väittämien vahvistamisen sijaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2010, 161, 164.) Omien havaintojeni mukaan kertomuksia vaatteiden valmistuksesta ei ole aikaisemmin saduista ja tarinoista tutkittu, joten tutkimus tuottaa uutta tietoa ja paljastaa, millaisia asioita vaatteiden valmistuksesta on huomioitu ja haluttu välittää lapsille. Tutkimuksen taustalla minulla on tutkijana teorian pohjalta noussut ennakkoletus siitä, että sadut ja tarinat kasvattavat ja opettavat, mutta tutkimuksen ensisijainen tarkoitus ei ole todistaa tätä väittämää todeksi, vaan tutkia mahdollisia kasvattavia ja opettavia sisältöjä.

Narratiivisessa tutkimuksessa huomio kohdistuu kertomuksiin, jotka välittävät ja rakentavat tietoa. Narratiivisuutta voidaan lähestyä kertomuksen (narratio) ja kertomisen (narrare) näkökulmasta. (Heikkinen, 2001, 116.) Narratiivisuuteen liittyy vahvasti myös konstruktivistinen näkemys. Sen mukaan ihmisen tieto konstruoituu eli rakentuu aikaisempien kokemusten pohjalta erilaisten kertomusten välityksellä. Se muotoutuu yhä uudelleen uusien kokemusten ja kertomusten kautta. Tämä tekee tiedosta ikään kuin kertomusten kudelman, joka alati uusiutuu uuden materiaalin myötä. (Heikkinen, 2001, 119.) Tutkimuksessani huomio kohdistuu lapsille suunnattuihin satuihin ja tarinoihin eli narratiiveihin siitä näkökulmasta, että ne omalta osaltaan välittävät ja rakentavat lapselle tietoa maailmasta. Myös narratiivisella analyysillä on konstruktiivinen luonne, sillä tutkimuksen tuloksena syntyvä kertomus rakentuu aikaisemmin kerrotuista tarinoista.

Tarkastelen kertomuksia relativistisesta näkökulmasta, jonka mukaan puhe ja teksti eivät ole totuuden suoria heijastumia, vaan pikemminkin eräänlaisia versioita todellisuudesta (Saaranen, Kauppinen & Puusniekka, 2009, 75). Asioille annetaan esimerkiksi erilaisia merkityksiä ja perusteluja riippuen siitä, missä kontekstissa, kuten missä olosuhteissa, mihin aikaan, missä paikassa, missä tilanteessa ja kenen näkökulmasta ne on esitetty (Saaranen, Kauppinen & Puusniekka, 2009, 76). Tutkimuksessani huomio kiinnittyy erityisesti siihen, mitä vaatteiden valmistuksesta on haluttu kertoa lapsille satujen ja tarinoiden muodossa. Otan siis huomioon, että kertoja on aikuinen ja kertomus on suunnattu lapsille.

Kuten muutkin laadulliset tutkimukset, myös tämä tutkimus on oma ainutlaatuinen tapauksensa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2010, 164). Konstruktivismin mukainen tieto on henkilökohtaista, sillä tieto rakentuu ihmismielissä eri tavoin. Yhtä ainoaa oikeaa todellisuutta ei ole. (Heikkinen, 2001, 119.) Tämänkin tutkimuksen taustalla vaikuttaa oma henkilökohtainen historiani ja narratiivisen analyysin tuloksena syntyvä kertomus on minun koostama versio aineistosta tekemiäni havaintojen pohjalta. Tämän vuoksi täysin objektiiviseen totuuteen pääseminen on mahdotonta (vrt. Heikkinen, 2001, 119), vaikka se onkin laadullisessa tutkimuksessa tärkeä tavoite (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2010, 161). Tutkimukseni objektiivisuus syntyy siitä, että tiedostan ja tunnistan oman subjektiivisuuteni, kuten suhteeni tutkittavaan aiheeseen (vrt. Eskola & Suoranta, 2003, 18).

Narratiivisen analyysin tekemisessä aineistolähtöinen päättely on keskeisessä asemassa, sillä analyttinen tarina kirjoitetaan aineiston pohjalta. Tuomen & Sarajärven (2009) mukaan aineistolähtöisessä, induktiivisen päättelyn mukaisessa analyysissä on pyrkimys luoda uusi teoreettinen kokonaisuus aineiston pohjalta. Analyysiyksiköitä ei etukäteen sovita tai harkita, vaan ne nousevat aineistosta tutkimuksen tehtävänasettelun ja tarkoituksen mukaisesti. Aikaisemmat havainnot, tiedot ja teoriat tutkittavasta ilmiöstä eivät ohjaa analyysin tekemistä millään tavalla. Ainut teoria, joka liittyy analyysin tekemiseen ja sen lopputulokseen, koskee tutkimuksen metodologiaa. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 95.)

Puhdas aineistolähtöisyys on kuitenkin haastavaa, käytännössä mahdotonta, sillä se tarkoittaa muun muassa omien ennakkokäsitysten hylkäämistä ja teorioiden poissulkemista (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Se on vaikeaa, sillä yleensä havaintojen taustalla on aina jonkinlaista teoriaa. Täysin objektiivisia ”puhtaita” havaintoja ei ole olemassa. Tutkijan muodostama tutkimusasetelma, käyttämät menetelmät ja käsitteet perustuvat yleensä johonkin aikaisempaan tietoon ja vaikuttavat myös tutkimustuloksiin. Aineistolähtöisessä analyysissä tutkijan tulisi siis kyetä kontrolloimaan, että analyysi ei tapahdu omien ennakkoluulojen saattelemana, vaan se perustuu puhtaasti aineistoon. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 96.) Tämä asettaa tutkijalle vaatimuksen arvioida tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä sekä reflektoida tekojaan ja valintojaan tehden tutkimuksen lukijan tietoiseksi niistä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.)

Omassa tutkimuksessani koen, että aikaisempi teoria ja omat käytännön kokemukseni vaatteen valmistuksesta ovat ohjanneet havaintojeni tekemistä. Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan teoriaohjaavaa, abduktiiviseen päättelyyn perustuvaa analyysia tehdään aineistolähtöi-

sesti, mutta teoria toimii apuna analyysin etenemisessä ja lopputulosta ohjaavat aikaisemmin kehitellyt teoriat (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 96, 100). Tutkijan mielessä tapahtuu siis edestakaista liikettä aineiston ja aikaisempien teorioiden välillä. Analyysistä on tunnistettavissa, että tutkijalla on aikaisempaa tietoa aiheesta, mutta sitä ei ole tarkoitus testata (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 97.) Tutkija voi itse päättää, missä vaiheessa ottaa teorian ohjaamaan analyysia, koska tähän ei ole olemassa sääntöä. Vaihe, jossa teoria alkaa ohjata analyysia vaikuttaa siihen, ollaanko lähempänä deduktiivista vai induktiivista päättelyä. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 100.) Yhdistämällä aineistosta löytyviä asioita aikaisemmin kehitettyyn teoriaan pakolla, puolipakolla ja välillä luovastikin, saattaa yhdistelyn tuloksena syntyä jotakin aivan uutta (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 97)

Analyysini on enemmän teoriaohjaava kuin teorialähtöinen, sillä Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan teorialähtöinen, deduktiivisen päättelyn mukainen analyysi pyrkii testaamaan aikaisempaa tietoa uudessa kontekstissa, ja se on perinteinen analyysimalli luonnontieteellisessä tutkimuksessa. Teoriaohjaavan analyysin taustalla on tietty jo aikaisemmin tunnettu teoria, jota tutkimuksessa kuvaillaan, ja jonka mukaan esimerkiksi hahmotellaan kategorioita ja määritellään kiinnostavat käsitteet. Teorialähtöinen analyysi sopii yleensä paremmin määrälliseen kuin laadulliseen tutkimukseen. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 97-98.)

4.2 Aineiston hankinta

Narratiivinen kertomus voi olla mikä tahansa proosamuotoinen suullisessa tai kirjallisessa muodossa oleva teksti, joka muodostuu kokonaisista lauseista (Polkinghorne, 1995, 6; Heikkinen, 2001, 121). Tässä mielessä narratiivinen kerronta eroaa runomuotoisesta kerronnasta, jossa on mitta ja rytmi. (Polkinghorne, 1995, 6.) Narratiiviselta aineistolta voidaan vaatia kerronnan tunnuspiirteitä, kuten kertomuksen alkua, keskikohtaa, loppua ja ajassa etenevää juonta, jotta se voidaan laskea narratiiviseksi aineistoksi. Väljästi ajateltuna mikä tahansa kerrontaan perustuva aineisto on narratiivista aineistoa. (Heikkinen, 2001, 121.) Sanat ovat kuitenkin vain yksi tapa viestiä. Nykyisin narratiivisena aineistona voidaan pitää myös kuvia, jotka ovat luettavia ja tulkittavia ”tekstejä” samaan tapaan kuin kirjallisesti esitetty sanallinen aineisto (Riessman, 2008, 141-142).

Narratiivinen aineisto voi syntyä esimerkiksi haastattelemalla, jolloin tutkija on itse vaikuttamassa kertomuksen syntyyn. Aineistona voidaan käyttää myös tutkijasta riippumatta synty-

neitä valmiita aineistoja, kuten päiväkirjoja, omaelämäkertoja, kirjeitä ja muita muihin tarkoituksiin tuotettuja kirjallisia ja kuvallisia aineistoja. (Eskola & Suoranta, 2003, 15; Heikkinen, 2001, 121-122.) Mainioita analyysin kohteita ovat myös erilaiset joukkotiedotus- ja kulttuuri-tuotteet, kuten radio- ja tv-ohjelmat, elokuvat, sanoma- ja aikakauslehdet ja kirjat, joita tätä nykyä tuotetaan kiihtyvällä vauhdilla aina vain lisää (Eskola & Suoranta, 2003, 118).

Sadut ja tarinat ovat ajassa eteneviä juonellisia kertomuksia, joten ne täyttävät narratiiviselle aineistolle esitetyn vaatimuksen. Tutkimuksessani sadut ja tarinat ovat kuvakirjan ja animaatioelokuvan muodossa. Ne kuuluvat sellaiseen tutkittavaan kertomusjoukkoon, joita ei ole alun perin tuotettu tutkimuskäyttöön, enkä tutkijanai ole ollut itse vaikuttamassa niiden tuottamiseen. Analyysini kohteina ovat narratiivit sanallisessa ja kuvallisessa muodossa, joiden pohjalta pyrin luomaan uuden narratiivisen kertomuksen.

Oli aineisto peräisin mistä tahansa, sen saatavuus on hyvä selvittää jo tutkimuksen suunnitteluvaiheessa (Saaranen, Kauppinen & Puusniekka, 2009, 67). Aloitin aineiston etsimisen ensin itse kotona syöttämällä Oulun kaupunginkirjaston tarkennetun haun asiasanakeittiin sanat käsityö ja kuvakirja. Tässä vaiheessa en ollut vielä rajannut tutkimusaihetta tarkemmin, sillä ennakko-oletukseni oli, että käsityöaiheisia satuja ja tarinoita ei ole paljon tarjolla. Toivoin löytäväni edes jotakin. Tämä haku tuotti kaksi tulosta, joista toinen oli lasten kuvakirja. Seuraavaksi yritin löytää vinkkejä käsityöaiheisista kuvakirjosta Googlen avulla, mutta turhaan.

En luopunut toivosta, vaan suuntasin askeleeni Oulun kaupunginkirjaston lastenosastolle. Kerroin paikalla olevalle kirjastonhoitajalle, että olen tekemässä gradua ja olen hankkimassa aineistoa. Tiedustelin häneltä, löytyisikö sellaisia kuvakirjoja, jotka kertovat käsityöstä tai joissa käsityö on jollain tavalla osa tarinaa. Kuvakirjalla tarkoitin kirjaa, jossa kuva ja teksti ovat lähes yhtä suuressa asemassa. Kirjastonhoitaja teki asiasanahaun ja löysi saman kirjan, jonka olin itsekkin löytänyt kotona. Tietokoneesta ei tässä vaiheessa ollut enempää apua, vaan kolme muuta kirjaa löytyivät kirjastonhoitajan omasta muistista. Tällä käynnillä sain mukaani vain neljä kuvakirjaa, mutta kirjastonhoitaja lupasi toisen työntekijän avustuksella etsiä minulle muutaman päivän sisällä lisää. Jätin heille sähköpostiosoitteeni ja jäin odottelemaan kirjojen löytymistä.

Muutaman päivän kuluttua sain sähköpostiini viestin, että kirjat ovat noudettavissa. Minulle oli löydetty kolmetoista kuvakirjaa lisää. Tässä vaiheessa minulla oli yhteensä 17 käsityöai-

heista tai jollain tapaa käsityöhön liittyvää kuvakirjaa. Kirjastonhoitajan mukaan käsityöaiheisten kuvakirjojen etsiminen oli heillekin hieman hankalaa, sillä useiden kirjojen tiedoista puuttuivat asiasanat, joiden avulla niitä olisi voinut tietokannasta etsiä. Heidän oli löydettävä kirjat minulle muilla keinoilla. Kirjojen etsimisprosessista emme käyneet tämän tarkempaa keskustelua.

Laadullisen tutkimuksen aineisto rajataan usein melko pieneksi ja sitä pyritään analysoimaan mahdollisimman perusteellisesti. Aineiston tieteellisyyttä ei siis laadullisessa tutkimuksessa määritä sen määrä, vaan laatu. Pieni laadukas aineisto voidaan kerätä harkinnanvaraisella otannalla, jota laadullisen tutkimuksen yhteydessä kutsutaan myös harkinnanvaraiseksi näytteeksi. (Eskola ja Suoranta, 2003, 18; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2010, 161, 164.) Mitä tietoja kerätään, riippuu tutkimuksen painopisteestä. Narratiivinen analyysi edellyttää, että tutkija rajaa tutkimusjoukkoa koskemaan vain sellaisia tutkittavia, jotka antavat vastauksen tutkimuskysymykseen. (Polkinghorne, 1995, 15)

Käydessäni kirjoja läpi huomasin, että osa niistä liittyi melko löyhästi käsityöhön. Koska kirjoja oli paljon, rajasin löyhästi käsityöhön liittyvät kirjat pois aineistosta. Tämän jälkeen minulla oli kirjoja ompelusta, neulomisesta ja muista lankatekniikoista, napin valmistuksesta sekä nikkaroinnista. Seuraavaksi pohdin, että aiheen rajaaminen johonkin tiettyyn tekniikkaan voisi antaa tarkempia ja luotettavampia tutkimustuloksia, joten rajasin aineistosta pois kaikki muut paitsi ompeluaiheiset kirjat. Sen jälkeen kirjoja oli jäljellä kuusi. Edelleen pohdin, pitäisikö aihetta ja aineistoa tarkentaa vielä lisää. Tein vielä yhden rajauksen, jossa jätin jäljelle vain kirjat, jotka liittyvät vaatteiden valmistukseen. Kirjoja jäi jäljelle kolme. Lopulliseen kuvakirja-aineistoon kuuluu neljä kirjaa, sillä graduseminaarissa tuli esiin vielä yksi kirja, jota voisin käyttää.

Täydensin kirjallisuudesta koostuvaa aineistoani vielä kahdella kirjaan perustuvalla elokuvalla, jotka olivat minulle lapsuusajoilta tuttuja. Päätin käyttää elokuvaverisoita kirjojen sijaan, sillä elokuvissa käsityökohtaukset olivat huomattavasti suuremmassa osassa kuin kirjoissa ja näin ollen tarjosivat enemmän tutkimusmateriaalia kuin vastaavat kirjat. Elokuvat olisi voinut lainata kirjastosta tai vuokrata, mutta päädyin ostamaan ne itselle omaksi. Tutkimusaineisto koostuu siis neljästä kirjasta ja kahdesta kirjaan perustuvasta elokuvasta. Seuraavaksi esittelen lyhyesti teokset, joista tutkimusaineistoni koostuu. Esittely sisältää teoksen kansikuvan, tekijät ja aineistolajin sekä lyhyen kuvauksen kyseisen aineiston sisällöstä vaatteiden valmistuksen näkökulmasta.

Teos: Kassu ompelee (1996) **Lyhenne analyysissa:** (KO)

Tekijät: Lars Klinting (teksti ja kuva); Kaija Valkonen (suom.)

Aineistolaji: Kirja

Tämä kirja on nimensä mukaisesti kirja ompelusta. Tarina alkaa, kun Kassu päättää ommella uuden essun vanhan ja kuluneen essunsa tilalle. Tarinaan sisältyy useita eri valmistusprosessin vaiheita alkaen kankaan valinnasta ja päättyen valmiin tuotteen ihailuun.

Teos: Myyrän housut (1960/2001) **Lyhenne analyysissa:** (MH)

Tekijät: Eduard Petiska (teksti); Zdenek Miler (kuva); Kirsti Siraste (suom.)

Aineistolaji: Kirja

Myyrä haaveilee hienoista uusista housuista. Ystävien avustuksella housuja ryhdytään valmistamaan alusta alkaen itse. Sivumäärällisesti tarina painottuu housukankaan valmistamiseen, mutta myös muita valmistusvaiheita esiintyy tarinassa.

Teos: Keisarin uudet vaatteet (2005/2013) **Lyhenne analyysissa:** (KUV)

Tekijät: H. C. Andersen/Ronne Randall (teksti); Anna C. Leplar (kuva); Päivi rekiaro (suom.)

Aineistolaji: Kirja

Keisarin uudet vaatteet on hieman erilainen kertomus vaateen valmistuksesta, sillä valmistettavan vaateen kerrotaan olevan näkymätön. Todellisuudessa vaatetta valmistavat räätälit ovat huijareita, eikä mitään vaatetta koskaan tehtykään. Näennäisen vaateen valmistusprosessiin kuuluu kuitenkin tavanomaisia vaateen valmistuksen vaiheita.

Teos: Kaiken maailman eläinsadut – Hiiri kissalla räätälinä (2012)

Lyhenne analyysissa: (HKR)

Tekijät: Katriina Kauppila (toim.); Matti Pikkujäämsä (kuva)

Aineistolaji: Kirja

Hiiri kissalla räätälinä on kokoelmateoksesta löytyvä vanha tuttu kansansatu, joka kertoo jonkin verran vaatteen valmistuksen vaiheista, mutta myös mahdollisista eteen tulevista haasteista valmistusprosessin edetessä.

Teos: Tuhkimo (1950/2017) **Lyhenne analyysissa:** (T)

Tekijä: Walt Disney

Aineistolaji: DVD

Kuninkaan kutsuessa kaikki naimaikäiset naiset linnan tanssiaisiin, Tuhkimo päättää kunnostaa äitinsä vanhan mekon tilaisuuteen sopivaksi. Tämän elokuvan pääpaino ei ole vaatteen valmistuksessa, mutta se sisältää selkeitä kohtia, joissa vaatetta valmistetaan.

Teos: Prinsessa Ruusunen (1959/2017) **Lyhenne analyysissa:** (PR)

Tekijä: Walt Disney

Aineistolaji: DVD

Hyvät haltiattaret piilottelevat Prinsessa Ruususta metsämökissä ja päättävät järjestää tälle syntymäpäivän kunniaksi juhlat. Syntymäpäivälahjaksi Ruususelle valmistetaan mekko. Tämänkään elokuvan pääpaino ei ole vaatteen valmistuksessa, mutta sekin sisältää selkeitä kohtia, joissa vaatetta valmistetaan.

Aineisto ei välttämättä ole aina tekstimuodossa. Se voi olla esimerkiksi ääninauhoina tai irrallisina lehtileikkeinä. Tutkijan työtä helpottaa, jos aineisto litteroidaan eli muutetaan analyysia varten tekstinkäsittelyohjelmalla käsiteltävään muotoon. Aina se ei kuitenkaan ole mahdollista. Jotkin aineistot vaativat niiden käsittelyä siinä yhteydessä ja paikassa, jossa ne on julkaistu, joten päätös aineiston tekstualisoinnista on tehtävä tapauskohtaisesti. (Saaranen, Kauppinen & Puusniekka, 2009, 77.)

Oma-aineistoni sisältää tekstiä, kuvaa ja audiovisuaalista materiaalia. Kokeilin aluksi aineiston litterointia, mutta saatuani sen valmiiksi totesin, että se ei ollut oman aineistoni kohdalla toimiva ratkaisu. Kirjoitetun ja puhutun tekstin kirjoittaminen tekstitiedostoon oli helppoa, mutta kuvallisen materiaalin selostaminen oli haastavaa ja minulle jäi tunne, että sen analysointi tekstimuodossa ei ollut paras mahdollinen vaihtoehto. Litteroinnin sijaan skannasin kuvakirjojen aukeamat. Asettelin ne Microsoft Word –sivuille siten, että yhdellä A4- kokoisella pystysuuntaisella sivulla on allekkain kaksi peräkkäistä kirjan aukeamaa eli yhteensä neljä kirjan sivua. Suuntaa-antava esimerkki tästä löytyy liitteistä (Liite 1).

Elokuva-aineiston katsoin ensin kokonaan läpi ja valitsin siitä kohdat, jotka vastasivat jollain tavalla tutkimuskysymykseeni. Seuraavaksi katsoin valitsemiani kohtia useaan kertaan. Tällaiseen valikoivaan menettelytapaan sisältyy riski, että osa tarpeellisesta aineistosta jää huomiotta ja tutkimuksen ulkopuolelle. (Saaranen, Kauppinen & Puusniekka, 2009, 78.) Valitsin tämän menettelytavan, koska elokuvat olivat pitkiä, ja vain pieni osa niiden tarinasta liittyi omaan tutkimusaiheeseeni. Uskon osanneeni poimia elokuvasta tutkimuksen kannalta tarpeelliset kohdat. Analyysia varten otin pysäytetystä elokuvasta still –kuvan kuvankaappausohjelmalla lähes jokaisesta yksittäisestä kohtauksesta. Siirsin kuvat Word –tiedostoon siten, että kuusi kuvaa on allekkain jokaisen sivun vasemmassa reunassa. Kuvien viereen niiden oikealle puolelle lisäsin kunkin kuvan kohdalle siihen liittyvät vuorosanat, jos niitä oli. Tämän jälkeen tulostin sivut. Ne helpottivat minua muistamaan nopeasti etenevän aineiston sisällön ja analysoimaan sitä. Suuntaa-antava esimerkki tästä löytyy liitteistä (Liite 2).

Kahden kirjan aukeaman ja useamman elokuvakohtauksen sijoittaminen samalle sivulle säästi paperia ja värejä, kun tulostin sivut analyysia varten. Tulosteet olivat yksipuolisia, jotta tarvittaessa pystyin asettelemaan kaikki sivut vierekkäin lattialle ja tarkastelemaan niitä paremmin samanaikaisesti. Sivuille jäi myös jonkin verran tyhjää tilaa muistiinpanojen tekemistä varten. Analyysia tehdessäni työskentelin pääasiassa ottamieni tulosteiden parissa, joissa oli

kirjojen osalta kuvat sivuista pienennetyssä koossa ja elokuvien osalta vain rajattu osa koko kohtauksesta. Lopuksi tarkistin tekemiäni havaintoja alkuperäisistä teoksista.

4.3 Aineiston analyysin kulku

Kertomiseen tähtäävässä narratiivisessa analyysissä narratiivien erottelevan luokittelun sijaan on tarkoitus rakentaa aineiston pohjalta johdonmukainen ja ehjä, juonellinen sekä ajassa etenevä tarina, josta ilmenevät aineistossa esiintyvät keskeiset tapahtumat ja toiminta (Polkinghorne, 1995, 15-16; Heikkinen, 2001, 122-123). Analyysin tuloksena syntyneen tarinan tehtävänä on vastata siihen, miten ja miksi tietty lopputulos syntyi (Polkinghorne, 1995, 19). Tarina alkaa muodostua siten, että erilaisten aineistossa ilmenevien tapahtumien ja toimintojen kohdalla tutkija esittää kysymyksen ”miten tämä tapahtui?” tai ”miksi tämä tapahtui?” ja etsii tiedonpalasia, jotka auttavat rakentamaan tarinan, joka tarjoaa vastauksen kysymyksiin. (Polkinghorne, 1995, 15.) Tarinan tuottaminen on siis sellaisten tapahtumien ja toimintojen uudelleenrakentamista, jotka johtivat tiettyyn lopputulokseen (Polkinghorne, 1995, 18).

Aloitin analyttisen tarinan juonen kehittelyn sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysi on yksittäisen metodin lisäksi menetelmä, joka sopii monenlaisiin erilaisiin analyysikokonaisuuksiin (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 91). Sen avulla pyritään saamaan kirjalliseen muotoon saatetusta materiaalista tiivistetty ja yleinen kuvaus sanallisessa muodossa. Aineisto voi olla joko strukturoitu tai täysin strukturoimaton. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 103). Luin tulostettuja aineistoja useaan kertaan. Seuraavaksi alleviivasin niistä lyijykynällä lauseita ja sanoja, jotka liittyivät tutkimusaiheeseeni. Alleviivauksen jälkeen kirjoitin alleviivatut kohdat yksinkertaistetussa muodossa skannatun kuvan alapuolella olevaan tyhjään tilaan. Yksinkertaistuksien lisäksi kirjoitin muistiin myös muita tekemiäni huomioita.

Tämän jälkeenkin juonen rakentaminen oli edelleen hankalaa usean aineistosivun pohjalta. Työskentelyn helpottamiseksi tiivistin kunkin aineiston juonen erikseen 1-2 A4 kokoiselle poikittaiselle sivulle. Piirsin sivun keskelle pitkän reunasta reunaan kulkevan vaakasuoran viivan, joka kuvasi tarinan etenemistä. Kirjoitin viivan ylä- ja alapuolelle yksinkertaistamiani lauseita niin, että ne etenivät alkuperäisen kertomuksen juonen mukaan vasemmalta oikealle. Näin sain tiivistetyn kertomuksen tutkimuksen kannalta keskeisistä aiheista, ja kokonaiskuva alkoi hahmottua paremmin. Suuntaa-antava esimerkki löytyy liitteistä (Liite 3).

Seuraavaksi koodasin tiivistetyn aineiston värikynien avulla. Toteutin koodaamisen niin, että valitsin oman värin kullekin teorian pohjalta valitulle käsityöprosessin eri vaiheelle, eli ideoinnille, suunnittelulle, valmistukselle ja arvioinnille. Luin aineistoa läpi ja ympyröin sisältöjä niihin valituilla väreillä. Koodauksen jälkeen aloin etsiä niissä esiintyviä teemoja. Tuomen & Sarajärven (2009) mukaan tekstiä teemoiteltaessa aineisto pilkotaan ja ryhmitellään sinä esiintyvien aihepiirien mukaan. Näin saadaan selville, mitä aineistossa esiintyvistä eri teemoista on sanottu. Ideana on siis etsiä aineistosta tiettyjä näkemyksiä, jotka kuvaavat eri teemoja. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 93.)

Teemoittelun ensimmäisessä vaiheessa kirjoitin käsityöprosessin vaiheet: intentio/ideointi, suunnittelu, valmistus ja arviointi omille vaakasuunnassa oleville A4 kokoisille papereilleen niillä väreillä, joilla olin aikaisemmin koodannut niihin liittyviä sisältöjä. Teippasin papereiden lyhyet sivut yhteen niin, että vaiheet etenivät järjestyksessä intentiosta ja ideoinnista arviointiin. Tämän jälkeen aloin kerätä ajatuskarttatyypisesti vaiheiden ympärille niihin liittyviä teemoja ja etsiä yhteyksiä eri teemojen välillä. Esimerkki valmistamisen ympärille rakennetusta ajatuskartasta löytyy liitteistä (Liite 4).

Tarinan kokoaminen alkaa usein tarinan lopusta tai loppuratkaisusta. Kun loppuratkaisu on tiedossa, on mahdollista ruveta tutkimaan, mitä sitä aikaisemmin on tapahtunut. Selvitetään siis aineistosta ne tapahtumat, jotka ovat johtaneet tiettyyn lopputulokseen. (Polkinghorne, 1995, 18.) Juonen alkaessa muodostua nousevat esiin juonen kehityksen kannalta olennaiset tapahtumat, joista tarina rakentuu. Juonen kannalta epärelevantti aineisto jätetään tutkimustuloksen, kerrotun narratiivin ulkopuolelle. Narratiiveista koostetusta tarinasta voidaan tarkastella esimerkiksi erilaisia tarkoituksia, valintoja ja tapahtumia. Analyysi antaa aikaisempia tapahtumia tutkimalla ja järjestämällä ne ennen-jälkeen jatkumoon selityksen, miksi tietty lopputulos syntyi. (Polkinghorne, 1995, 16.)

Tässä tutkimuksessa halutaan tietää, millaiset tapahtumat ja toimet johtavat itse tehtyyn valmiiseen vaatteeseen, joten tarinan loppuratkaisuna on valmis vaate. Katsoin sopivaksi käyttää juonen rakenteena kokonaisen käsityöprosessin vaiheita, sillä niiden mukaan pääpiirteittäin prosessi aineistossakin eteni. Vaiheiden sisältä pyrin löytämään niitä asioita ja käännekohtia, jotka joko johtivat valmiiseen vaatteeseen, tai jotka estivät vaateen valmistumisen. Tuotettu tarina on ajallisesti etenevä kokonaisuus, jossa jokainen osa on vastavuoroisessa suhteessa juonellisen kokonaisuuden ja muiden osien kanssa. Tapahtumia ei ole vain sattumanvaraisesti

kerätty ja yhdistetty, vaan ne on yhdistelty järjestelmälliseksi kokonaisuudeksi. Tarinan läpi kulkeva juoni toimii liimana, joka yhdistää tarina osat yhteen. (vrt. Polkinghorne, 1995, 18)

Tarinan kehittäminen kerätystä aineistosta sisältää jatkuvaa edestakaista liikkumista aineiston elementtien ja kehittyvän temaattisen juonen välillä. Koherentin tarinan juonen kehittäminen vaatii sen jatkuvaa vertaamista alkuperäiseen aineistoon. Jos aineiston tapahtumat ja toiminta ovat ristiriidassa kehittyvän juonen kanssa, juonta on muutettava niin, että se sopii paremmin aineiston elementteihin ja niiden alkuperäisiin yhteyksiin. (Polkinghorne, 1995, 16.) Kun juoni on valmis, voi lopullinen kirjoittaminen alkaa (Polkinghorne, 1995, 18). Tutkimustuloksena syntyvä narratiivi voi koetella kaunokirjallisuuden ja tiedediskurssin välistä rajaa (Heikkinen, 2001, 122-123).

5 Analyysi ja tulkinta

5.1 Kaikki alkaa tarkoituksesta

Yleisimmin vaateen valmistustarve syntyi tulevista juhlista tai muusta suuresta tapahtumasta. Puvun täytyi olla erityisen hieno, jotta muut ihastelisivat sitä. Ennen kauniista ja laadukkaista materiaaleista valmistetut vaatteet ilmaisivat sosiaalista asemaa ja niitä kadehdittiin (Kaipainen, 2008, 87). Juhliin oli yhdistetty myös toisen henkilön auttaminen ja yllättäminen. Tuhkimo -sadussa Tuhkimo ei ehdi saada pukuaan itse valmiiksi, joten pienet eläinystävät päättävät auttaa ja yllättää Tuhkimon tekemällä mekon valmiiksi. Käsityön avulla voidaan tuottaa muille mielihyvää (Anttila, 1996, 10, 39). Prinsessa Ruusudessa tahdotaan myös yllättää vaatteella, kun se valmistetaan prinsessalle syntymäpäivälahjaksi. Tietyn tilaisuuden ja ihastuttamisen lisäksi vaatetta voi tarvita muunkinlaiseen käytännön tarpeeseen, kuten tavaroiden säilyttämiseen tai kuljettamiseen.

Eräänä päivänä keisari käski pääministerinsä järjestää suuren kulkueen ulkomailta saapuneiden vieraiden kunniaksi. "Saan samalla erinomaisen tilaisuuden esitellä uutta hienoa asunani", keisari myhäili. (KUV)

Hän tanssii kengissään hän muiden päät saa kääntymään, nyt vertoja ei vedä kukaan Tuhkimolle. (T)

"Pallo on parempi kuin naula, peili on parempi kuin pallo, mutta parhaista parhaat olisivat housut, joissa on taskut! Niihin mahtuisi tavaraa!" (MH)

Tarinoissa tuotiin esiin, että itse tekemällä tai tarinoiden tapauksessa teettämällä, on mahdollisuus saada juuri sellainen vaate, jollaisen haluaa. Itse tekemällä voidaan valmistaa ennennäkemättömiä, persoonallisia vaatteita. Tämä on täysin pätevä peruste vielä tänäkin päivänä ryhtyä ompelemaan vaatteitaan itse. Itse tekemällä mahdollistuva yksilöllinen pukeutuminen on tullut esiin aikaisemmassakin tutkimuksessa (vrt. Salo-Mattila, 2006, 134-135).

Se valmisti asiakkailleen sellaisia vaatteita, mitä nämä tilasivat. (HKR)

"Nämä puvut ovat liian tavallisia. Tarvitsen jotain epätavallista. Jotain aivan mahtavaa. Jotain, mitä ei ole ennen nähty."

Vaatteen valmistamiseen ryhtyminen saattoi liittyä myös vanhaan vaatteeseen. Kertomuksissa tuotiin esiin kaksi eri näkökulmaa. Kertomusten mukaan vaate voi olla kahdella tavalla vanha: vanhanaikainen tai vanha ja rikkiäinen. Jos vaate on ehjä, mutta malliltaan vanhanaikainen, saa siitä vielä käyttökelpoisen tekemällä siihen joitakin muutoksia. Vanha ja puhki kulunut vaate korvataan sen sijaan täysin uudella. Viime vuosina, kun ekologinen ajattelu ja kuluttaminen ovat yhä vain lisääntyneet, on omien havaintojeni mukaan myös vaatteiden tuunaamisesta ja muodistamisesta tullut trendikkäämpää kuin se on aikaisemmin ollut. Kertomuksestakin voi siis löytää hyvän sysäyksen ekologisemman ajattelun suuntaan.

”Ehkä se on hieman vanhanaikainen, mutta sen voi korjata.” (T)

Aivan ikäloppu! Kassun esiliina on niin resuinen, että tuskin pysyy päällä. On aika ommella uusi, Kassu tuumaa. (KO)

5.2 Vaatteen valmistamisen vaiheet satujen ja tarinoiden mukaan

5.2.1 Ideointi

Kun vaatteen tarve on herännyt ja intentio sen tekemiselle syntynyt, on aika ryhtyä ideoimaan sitä. Ideointivaihe on käsityöprosessin ensimmäinen vaihe, mutta se on kertomuksissa jäänyt varsin vähälle huomiolle. Selkeä ideointivaihe näyttäytyy ainoastaan yhdessä kertomuksessa, jossa vaatteen tarvitsijalla on mielikuva mieluisista housuista (Kuva 1). Mielikuvan luominen on ideoinnin tarkoitus (Kojonkoski-Rännäli, 1995, 49).

Kuva 1. Mielikuva housuista. (MH)

5.2.2 Suunnittelu

Tiedonhaku on osa suunnitteluvaihetta. Tietoa voidaan hankkia useista eri lähteistä, mutta tässä tapauksessa vaikuttaa siltä, että tiedon lähteiden ajatellaan olevan eräänlaisia asiantuntijoita. Toisessa esimerkissä on oletus, että tarvittavaa tietoa on voinut mahdollisesti löytyä matkoilla ympäri maailmaa. Itselleni tästä syntyi mielleyhtymä nykypäivän mahdollisuuteen etsiä tietoa internetistä, joka on pullollaan maailman eri kolkista kerättyä tietoa. Internet lukeutuu erilaisten asiantuntijoiden lisäksi yhdeksi tiedonhankinnan lähteeksi. (vrt. Pöllänen & Kröger, 2004, 163.)

"Hiiri, hei, odota! Kun asustat ihmisten luona talossa, taidat tietää mistä saisin housut, joissa on suuret taskut." (MH)

*"Odota perhonen, älä jätä! Lennät ympäri maailmaa ja näet kaikenlaista. Kai-
pa tiedät senkin mistä saan housut, joissa on suuret taskut." (MH)*

Vaatteiden visuaalinen suunnittelu oli melko vähäistä. Vaatteita valmistettiin pääasiassa ilman kuvallisia suunnitelmia. Kahdessa tarinassa käytettiin kirjan valmista suunnitelmaa, mutta eri tavoin. Alusta asti valmistettavaa uutta mekkoa varten valmiiseen kirjan malliin päätettiin tehdä joitakin muutoksia, kun taas vanha ja vanhanaikainen mekko pyrittiin muuttamaan kirjan mallia vastaavaksi. Valmiiden mallien käyttö on melko suosittua käsityöharrastajien keskuudessa ja se vähentää valmistusprosessin työmäärää, kun suunnitelmat on tehty jo valmiiksi (Kojonkoski-Rännäli, 1995, 99). Yhteistä molemmissa tapauksissa oli myös se, että kuvan ympärillä oli useampia henkilöitä katsomassa sitä. Kuvallinen suunnitelma onkin erityisen hyödyllinen silloin, kun tuotteesta on pystyttävä keskustelemaan muiden kanssa (Anttila, 1996, 132-133).

H1: "Minä suunnittelin hieman muutoksia tänne."

H2: "Muista nätti ruusuke."

H1: "Niin, ja korotetaan kaula-aukkoa."

H3: "Siitä tulee sininen."

H1: "Voi ei, vaaleanpunainen. --- Totta kai sitä pitää laskostaa." (PR)

"Lyhennän hihoja, laitan nauhan, helma, ja jotain kaulukseen, ja sitten ---" (T)

Hikipäissään se koetti sommitella kankaan tilkuista lakkia, mutta turhaan.
(HKR44)

Visuaalisen suunnittelun lisäksi tarinoissa on pohdittu jonkin verran teknisiä ratkaisuja vaateen puettavuuteen liittyen. Alla olevassa kuvassa (Kuva 2) mekkokankaaseen on leikattu reikä, josta jalat pääsevät läpi. Tällainen toteutustapa sopii satuun, mutta todellisuudessa oman käytännön kokemukseni mukaan mekon helman aukko muodostuu erilaisella tyyllillä. Jälkimmäinen esimerkki nauhoista essun solmimista varten on todenmukaisempi.

Kuva 2. Aukko jalkoja varten. (PR)

Vielä pitää kiinnittää nauhat, jotta esiliinan saa sidotuksi selän taakse. (KO)

Tarinoista löytyi yhteensä viisi erilaista tapaa hankkia kangasta vaatteeseen. Ensimmäinen ja yleisin tapa oli käyttää kangasta omista kangasvarastoista. Kankaat olivat tällöin säilössä kirsussa tai kaapin hyllyillä ja laatikoissa. Toinen tapa oli uusiokäyttää vanhoja poisheitettyjä vaatteita uuden vaateen materiaalina. Kolmas ja neljäs tapa oli kutoa kangas itse. Erona kahden kudotun kankaan välillä oli se, että toisessa kutomiseen tarkoitettu materiaali oli valmiina ja toisessa materiaali oli kasvatettava raaka-aineesta lähtien itse. Viides tapa oli taikoa kangas tyhjästä.

Itse kasvatettavana kankaan raaka-aineena oli pellava. Boncamperin (2004) mukaan pellava on kuulunut vaatetus- ja kodintekstiilien raaka-aineisiin jo vuosituhansia. Pellava on kudottuna materiaalina lujaa ja joustamatonta ja sillä on hyvä kosteuden imukyky. Pellavasta voidaan tehdä pyyhkeitä, pöytäliinoja, linavaatteita, sisustustekstiilejä ja vaatteita. Pellavakankaan pinta on sileä, joten lika ei tartu siihen helposti ja sen puhdistaminen on melko helppoa. (Boncamper, 2004, 118-129.)

Pellavakuitu, josta lanka ja kangas lopulta tehdään, on peräisin pellavakasvin varresta (Boncamper, 2004, 120-121.) Tekstin lukemisen jälkeen kuvasta (Kuva 3) pystyi pääättelemään, että pellava on sinikukkainen hento kasvi. Pellavan tie kasvista kankaaksi oli kuvattu sanoin ja kuvin vaihe vaiheelta. Pellavan työstämisen vaiheet noudattelivat samaa kaavaa, jonka mukaan vaiheet todellisuudessaakin etenevät.

Kuva 3. Pellavakasvi. (MH)

Ensimmäiseksi pellavaa kasteltiin ja kasvatettiin. Pellava oli valmis nyhdettäväksi, kun sen varsi oli muuttunut ruskeaksi (Kuva 4). Boncamperin (2004) mukaan pellavan kylvö suoritetaan keväällä. Varsien annetaan kasvaa mahdollisimman pitkiksi, parhaimmillaan melkein kaksimetrisiksi. Kasvu-aika on noin neljä kuukautta, jonka jälkeen varret nyhdetään juurineen maasta. (Boncamper, 2004, 120-121.)

Kuva 4. Valmis pellava ja roiva. (MH)

Nyhdetyn pellavan matkalle kasvista langaksi sisältyy useita eri vaiheita, joista ensimmäinen on rohkeminen. Se tarkoittaa haarojen, lehtien ja siemenkotien poistamista. Tämän jälkeen varret kootaan roivaksi eli nipuksi, jollaisena varsia käsitellään seuraavissa vaiheissa. (Boncamper, 2004, 120-121.) Tutkimusaineiston teoksessa rohkeminen on jätetty väliin. Pellavarsien työstäminen alkoi suoraan paksuksi nipuksi sitomisella (Kuva 4), jonka jälkeen varret upotettiin lampeen veden alle likoamaan. Boncamperin (2004) mukaan varsia voidaan liottaa esimerkiksi kedolla, järvessä tai joessa. Silloin kuidut irtoavat pellavan puumaisesta varresta. Liotustavasta ja lämpötilasta riippuen liotusaika kestää noin viikosta kahteen kuukauteen. Parhaimmillaan liotus tapahtuu hitaasti virtaavassa vedessä. (Boncamper, 2004, 121-122.) Kirjan kuvassa vesi oli seisovaa ja liotusaika jäi epäselväksi.

Liotuksen jälkeen varret nostettiin pystyyn kuivumaan. Varsien kuivuttua ne loukutettiin. Loukutuksen merkitystä ei avattu tarkemmin, mutta kuvasta näkyi (Kuva 5), että varret eivät olleet loukutuksen jälkeen enää suorina, vaan siksakin muodossa. Boncamperin (2004) mukaan liotuksen jälkeisessä kuivatusvaiheessa kuidut kutistuvat puumaisen varren sisällä. Puumainen aine murskataan mekaanisesti loukuttamalla ja lihtaamalla. Kun varsia loukutaan, puuaine hajoaa säleiksi eli päistäreiksi ja lihtaus poistaa päistäreet ja muut huonot kuidut ja roskat. (Boncamper, 2004, 121-122.) Lihtaus ei tullut esiin tutkimusaineistossa ollenkaan.

Kuva 5. Loukutetut pellavat. (MH)

Viimeiseksi loukutetut pellavanvarret häkilöitiin, jonka jälkeen niistä pystytettiin kehräämään lankaa kankaan kutomista varten. Boncamperin (2004) mukaan häkilöinnissä eli kampaamisessa päistäreet ja rohtimet eroavat lopullisesti toisistaan. Pisimmistä kuiduista kehrätään hie-

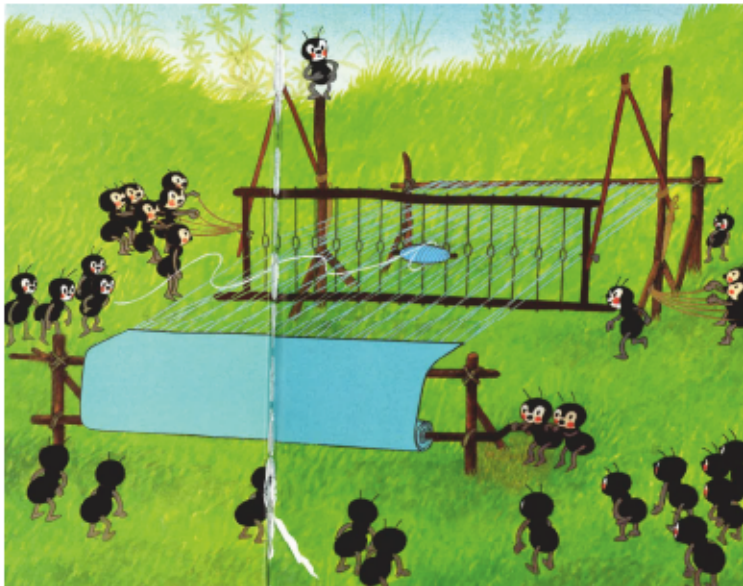

noa aivinalankaa ja lyhyemmistä kuiduista karkeampaa rohdinlankaa. (Boncamper, 2004, 121-122.)

Ennen kutomista lanka vielä värjättiin mustikoilla halutun väriseksi. Lankojen kasvivärjäys on oikeassakin elämässä mahdollista.

"Mustikat, makeat siniset mustikat! Tässä on lankaa kankaaseen, siitä tehdään minulle housut! Mutta lanka pitäisi ensin värjätä. Auttakaa te minua, värjätäkää se!" (MH)

Kahdesta kertomuksesta löytyy kuva kutomapuut. Puut eivät vastaa täysin kuvaa oikeista kutomapuista, mutta ne antavat suuntaa-antavaa tietoa niiden ulkonäöstä. Kuvassa (Kuva 6) langat eli loimi kulkee kutomapuiden päästä päähän niisivarsien läpi. Loimen päällä on sukkula täynnä kudelankaa. Valmista kangasta on rullattuna kangastukille. Kuvassa (Kuva 7) lointa ja kudetta ei näy, sillä kankaan kuvitellaan olevan näkymätöntä.

Kuva 6. Kutomapuut. (MH)

Kuva 7. Kutomapuut. (KUV)

Kertomuksista ilmenee käsityölle ominainen materiaalien laaja kirjo (vrt. Seilo, 1999, 74) ja se, että sopivan materiaalin löytäminen on tärkeää, sillä vaatetta ei kannata tehdä vääränlaisesta kankaasta (vrt. Kaipainen, 2008, 87). Yhdessä kertomuksessa huomioitiin materiaalin paksuus suhteessa sen käyttötarkoitukseen ja näin ollen hylättiin käyttötarkoitukseen sopimaton liian ohut kangas. Lisäksi pohdittiin valintaa kuviollisen ja yksivärisen kankaan välillä. Yhdessä tarinassa kankaan värin valintaan vaikutti vaatteiden kantajan henkilökohtainen ominai-

suus, silmien väri. Kankaan paksuuden ja värin lisäksi on tuotu esiin myös erilaisten materiaalien kirjo. Erilaisiin materiaaleihin ei kuitenkaan perehdytä käsitetasoa syvemmin.

Hän rakasti pukuja, jotka oli valmistettu silkistä ja sametista, samoin asuja, joissa oli satiinia ja turkista. Hän ihaili villaa, taftia, pellavaa ja pitsiä. (KUV)

"Vain hieman silkkilankaa, nauhaa sametista — ." (T)

Kangasta täytyy olla riittävästi, jotta siitä saa valmistettua halutunlaisen vaateen ja erilaisiin vaatteisiin tarvitaan eri määrä kangasta. Kertomukset antavat esimerkkejä kankaan riittävyyden huomioimisesta.

"Keisari on vartaloltaan niin uljas, — että tarvitsemme enemmän kangasta kuin arvasimmekaan." (KUV)

"Tästä riittää, herttinen, taskuihinkin!" (MH)

Mutta ei kankaasta, josta ei takkia saanut, voinut housujakaan tehdä. (HKR)

Aineistossa on huomioitu myös kankaan esikäsittely ennen ompelua. Tarinassa kangas kutistetaan pesemällä, jotta se ei kutistu enää myöhemmin. Tätä suositellaan yleensä myös kangaskaupoissa. Tarinasta ei kuitenkaan käy ilmi, mitä materiaalia kangas on. Yleensä luonnonmateriaalit kutistuvat pesussa, ja siksi niiden kutistamista suositellaan ennen käyttöön ottamista. Tekokuidut eivät yleensä kutistu eivätkä siksi tarvitse esipesua. Tarina antaa olettaa, että kangas kuin kangas on hyvä pestä ennen käyttöä. Myös kankaan silittäminen suoraksi ennen leikkaamista on tuotu esiin. Kuvassa (Kuva 8) näkyy, että silitysraudasta päästetään höyryä, kun kangas halutaan silittää suoraksi.

Kangas kutistuu helposti, kun se pestään ensimmäisen kerran. Kassupa on ovela, hän pesee kankaan etukäteen, ettei esiliina enää kutistu pyykissä. (KO)

Kuva 8. Silittäminen höyryllä. (KO)

Mittojen ottaminen on olennainen vaihe päälle sopivien ja hyvin istuvien vaatteiden valmistuksessa (Ilmola, 1999, 198, 201; Päivinen, 1999, 187-189). Mittoja otettiin kuitenkin melko yksipuolisesti, sillä mittaaminen rajoittui pelkkään vaatteen pituuden mittaamiseen. Lähes jokaiseen kertomukseen kuului mitan ottaminen vaatetta varten. Yleisin mittaväline tähän tarkoitukseen oli mittanauha, mutta myös sauvaa käytettiin mittavälineenä. Mitta otettiin useimmiten olalta vaatteen helmaan, mutta yhdessä kertomuksessa mitan ottaminen aloitettiin leuasta. Mitan ottohetki vaihteli. Osassa kertomuksista mitta otettiin jo suunnitteluvaiheessa, mutta osassa vaatteen valmistus oli ehtinyt jo alkaa, kun mittaa ruvettiin vasta ottamaan. Silmiin pistäväksi yksityiskohdaksi mittaustilanteessa nousi mitattavan henkilön seisominen jakkaralla. Tällaiseen ilmiöön en ole todellisessa elämässä koskaan törmännyt. Eräässä tarinassa tarpeeton jakkaralla seisominen mittauksen aikana aiheutti mittavirheen ja pienen epäonnistumisen.

Ainoastaan yhdessä tarinassa piirrettiin kaava vaatetta varten. Kaavoittaminen onkin ollut melko vähäistä historiassa, kun räätälit valmistivat vaatteita (Kaipainen, 2008, 72-73). Kaavaa varten otettiin mitta olalta vaatteen helmaan. Kuvasta (Kuva 9) näkyy, miten jakkaralla seisominen aiheuttaa mittavirheen, kun mittanauha on laskettu lattiaan asti, eikä sitä ole aseteltu tarkasti alkamaan olalta. Myöhemmin tämän seurauksena on liian pitkä vaate. Mittojen mukainen kaava piirrettiin paksulle ruskealle paperille lyijykynän ja viivoittimen avulla. Nykyisin kauppoissa myytävä kaavapaperi on valkoista ja hieman läpikuultavaa, mutta ennen räätälit

ovat käyttäneet kaavoittamiseen ruskeaa paperia (Kaipainen, 2008, 93). Kaavaan merkittiin sivujen mitat, saumanvarat ja yksityiskohdat. Tässä tapauksessa kaavaan merkittiin taskujen paikat.

Kuva 9. Mitan ottaminen jakkaralla seisten. (KO)

5.2.3 Valmistus

Erilaisten mittailujen ja kaavan piirtämisen jälkeen siirrytään kankaan leikkaamiseen. Kaavan avulla kankaasta saadaan leikattua oikeanmallinen pala. Aluksi kaavan ympäriltä leikataan ylimääräinen paperi. Sitten se kiinnitetään tarkasti nuppineuloilla kankaalle. Kuvassa (Kuva 10) kaava on asetettu melko keskelle kangasta, joka ei puolestaan opasta taloudelliseen kankaan käyttöön. Kokemukseni mukaan monilla lapsilla on tapana leikata tarvitsemansa osat keskeltä kangasta. Kun kaava on kiinnitetty, kangas leikataan kaavan reunoja myöten.

Kuva 10. Kaavan kanssa työskenteleminen. (KO)

Kaavojen puuttuessa kankaaseen voitiin tehdä liidulla katkoviivoin merkintöjä, joita pitkin leikkaaminen sujui helposti. Suurimmassa osassa kertomuksista kangasta leikattiin ilman kaavaa ja muita merkintöjä hyvällä ja huonolla menestyksellä. Ilman kaavaa oli yhden kertomuksen mukaan mahdollista saavuttaa onnistunut lopputulos pelkällä kankaan mittaamisella ennen osien leikkaamista. Aina kaavoitta leikkaamisessa ei käynyt yhtä onnellisesti. Pahimmassa tapauksessa kangas tuli summissa saksittua niin pieneksi silpuksi, että siitä ei saanut tehtyä enää sitä mitä piti. Silmämääräisesti leikatessa malli saattoi myös muuttua paljon alkuperäiseen suunnitelmaan nähden.

"Noin kaunista kangasta en ole ennen nähnytäkään", rapu päivitteli, mittasi kankaan ja alkoi leikata. (MH)

Hiiri ressurka oli kuitenkin silponut ja leikellyt kankaan niin pahasti pilalle, ettei siitä syntynyt liivejäkään. (HKR)

Yhdessä kertomuksessa on läheltä piti tilanne, jossa hiiren häntä on jäädä saksien väliin. Näin kertomuksesta välittyy viesti, että leikatessa tulee olla varovainen ja pidettävä raajat pois saksien terien välistä.

Suurimmassa osassa tarinoista vaate ommeltiin neulalla ja langalla käsin. Nykyisin vaatteita ommellaan harvemmin käsin, mutta ennen kuin ompelukone oli käytössä, käsin ompeleminen oli ainut vaihtoehto. Käsin ompeleminen jalat ristissä tuotiin esiin kahdessa tarinassa. Tämä ompeluasento viittaa vanhoihin aikoihin, kun räätäliillä oli tapana istua pöydällä jalat ristissä ompellessa (Kaipainen, 2008, 72-73). Käsinompelusta on esitetty myös mielikuvitusversio, jossa lintu ompelee kangasta neulan sijasta terävällä nokallaan.

— katsellen uteliaana hiirtä, joka istui pöydällä risti-istunnassa ja ompeli, että suihke kävi. (HKR)

Minulle on lapsena neuvottu, että langan saa menemään helpommin neulansilmästä läpi, kun sen päätä kostuttaa suussa. Tämä keino näyttää käsityötuntien perusteella olevan käytössä monella nykylapsella edelleen. Langanpää kostutettiin suussa tikkusuoraksi myös yhdessä kertomuksessa (Kuva 11). Tarkoitus on todennäköisesti ollut välittää tätä tapaa eteenpäin, sillä kertomuksessa neulansilmä oli niin iso ja lanka pieni, että lanka olisi mennyt neulansilmästä läpi ilman kostuttamista.

Kuva 11. Langan pujottaminen neulansilmään. (T)

Käsinompelun yhteydessä esiin nousi harsiminen. Tarina opettaa, että taitteet ja kappaleet voidaan ompelukoneella ompelamisen helpottamiseksi kiinnittää paikoilleen ensin käsin. Harsinpistot ovat pitkiä, jotta ne on lopullisen ompelun jälkeen helppo poistaa.

Hän kääntää reunat ja harsii saumat kiinni. Sitten hän harsii taskut paikoilleen. Pistot ovat pitkiä ja harvoja. (KO)

Itse koen, että mitä kokeneempi ompelija, sitä vähemmän tarvetta harsimiselle on. Aloitteleville ompelijoille kuten lapsille harsiminen voi kuitenkin olla hyödyllistä, kun otteet ovat vielä hieman epävarmat ja –tarkat.

Käsin ommellessa neulaa työntävää sormeä voi suojata sormustimella, jos kangas on paksua ja neulaa on hankala saada työnnettyksi siitä läpi. Kaksi kertomusta tuo esiin sormustimen. Toisessa kertomuksessa sitä pidetään ompelun aikana sormessa. Sormustimen käyttötarkoitus sormen suojana jää epäselväksi, sillä sormustinta pidetään vapaassa sormessa, eikä syytä sen pitämiseen kerrota. Kertomuksista välittyy viesti terävältä neulalta suojautumiseen, sillä toisessa neula aiheuttaa verta vuotavan haavan ja toisessa neulan vastaanottaja on kyyristynyt pelokkaan näköisenä terävän neulankärjen alle.

Kertomuksesta käy ilmi, että ompelukoneella saadaan aikaan siistiä ja kestäväää jälkeä. Kuvas-
ta (Kuva 12) voidaan tarkastella myös ompeluasentoa. Ommellessa istutaan tuolilla pöydän
ääressä siten, että jalka yltää kunnolla paininjalalle. Tässä tapauksessa asia on ratkaistu siten,
että paininjalka on nostettu jakkaralle, koska tuoli ja pöytä ovat liian korkeita. Työturvalli-
suussyistä parempi vaihtoehto voisi olla ompeleminen matalammalla jakkaralla matalamman
pöydän ääressä. Ergonomiaa ajatellen huomiota herättää myös kumara ompeluasento, johon
syytä on melko kauas ompelijasta sijoitettu ompelukone.

”Nyt pitää vain ommella ne lujasti kiinni, jotta esiliina näyttää kunnolliselta.”

Kassu istuu ompelukoneen ääreen. (KO)

Kuva 12. Ompeluasento. (KO)

Seuraavasta kuvasta (Kuva 13) olen tehnyt kahdenlaista tulkintaa. Toisaalta hämärällä taustalla kirkkaassa valossa ompeleminen voi viitata ajankulumiseen. Siihen, että päivä on edennyt iltaan, ja työ on edelleen kesken. Tämän puolesta puhuu se, että käsityöprosessi on niin moniulotteinen, että se voi edetä hitaasti (Pöllänen & Kröger, 2006, 87). Toisaalta kuva voi viestiä siitä, että ompelamiseen tarvitaan hyvä valaistus. Hyvän valaistuksen tarpeesta kertovat myös muista kuvista löytyvät keskeisille työskentelypaikoille sijoitetut valaisimet.

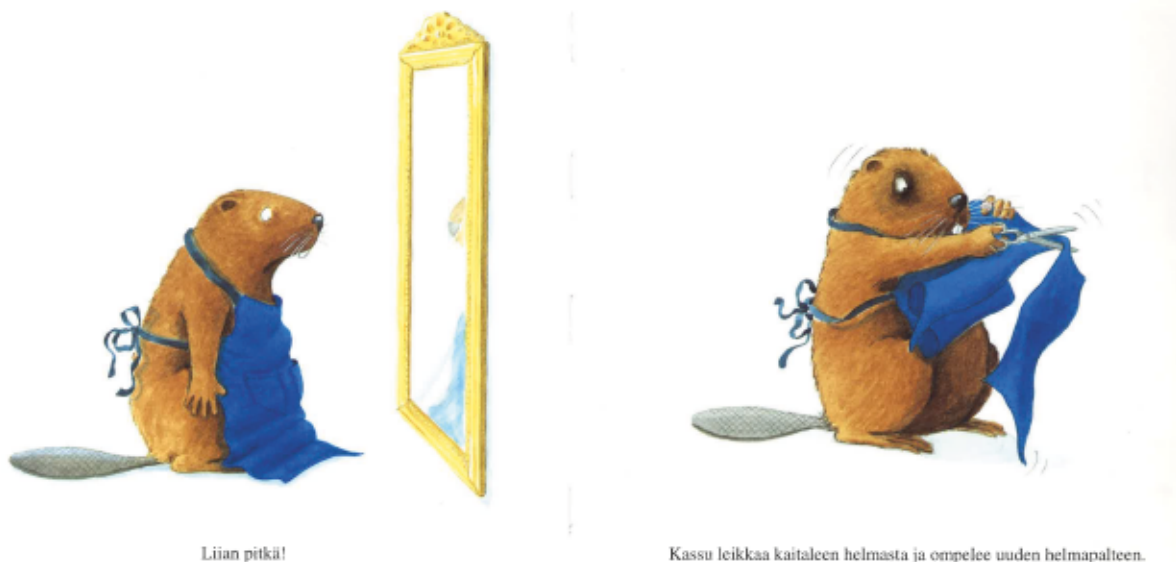
Kuva 13. Ajan kuluminen/hyvä valaistus. (KO)

Yksinkertaisimmillaan ja nopeimmillaan tarvittiin vain taikasauvan heilautus ja muutama taikasana, ja vaate muodostui käyttäjänsä päälle hetkessä. Toinen tapa valmistaa vaate yliluonnollisella tavalla oli taikoa sakset, neula ja muut tarvittavat välineet toimimaan taikasauvan ohjauksessa ikään kuin itsestään. Saduille tämän kaltaiset yliluonnolliset tapahtumat ovat tyypillisiä (Ylönen, 2000, 9, 11).

Jonkin verran käytettiin myös erilaisia apuvälineitä. Aikaisemmin tuli jo esiin jakkara, joka auttoi ylettymään ompelukoneen paininjalalle. Suhteessa omaan kokoon huomattavasti suuremman vaateen valmistamiseen tarvittiin useampia apuvälineitä. Sovitusnuken ympärille viritettiin katon kautta kulkevat langat, joiden avulla kangasta ja tavaroita nostettiin. Langat toimivat ilmeisesti myös hyvänä köysiratana silmäneulalla laskettaessa.

Valmistuksen loppuvaiheeseen kuuluu vaateen sovitus peilin edessä ja sen sopivuuden arviointi. Alla olevassa kuvassa (Kuva 14) tekijä on harmissaan, sillä kovan työn tuloksena val-

mistunut esiliina osoittautuu liian pitkäksi. Negatiiviset tunteet vastoinikäymisiä kohdatessa ovat käsitöitä tehdessä tavallisia (Karppinen, 1999, 20). Kun tarinaa selasi taaksepäin, syy väärän mittaisen esiliinan syntymiseen kaavoituksesta huolimatta selvisi: mittaamisessa oli tapahtunut virhe. Mitta otettiin jakkaralla seisten ja mittanauhan pään annettiin osua lattiaan. Epäsopiva vaate näytti aiheuttavan jo turhautumista, mutta pituuteen liittyvän virheen korjaaminen oli kuitenkin helposti ratkaistavissa. Tarvittiin vain sakset, joilla leikattiin helmasta pala pois (Kuva 14), ja reuna ommeltiin uudelleen. Tarinassa ylimääräinen pala leikataan suoraan päällä olevasta vaatteesta summissa ilman minkäänlaisia merkintöjä tai mittaamista. Tarinassa tämä ratkaisu toimi, mutta todellisuudessa ei välttämättä kävisi yhtä onnellisesti ja helmasta tulisi väärän mittainen tai vähintäänkin vino.

Kuva 14. Sovittaminen ja sovituserityksen tekeminen. (KO)

5.2.4 Arviointi

Osassa kertomuksista otettiin kantaa valmistusprosessin vaativuustasoon. Ensimmäisessä esimerkissä prosessia pidetään valmiiden ohjeiden vuoksi helppona, vaikka aikaisempaa kokemusta ei ole. Kertomuksen loppuratkaisusta kuitenkin selviää, ettei vaateen valmistaminen ollutkaan niin helppoa, kuin tekijä aluksi ajatteli. Toisesta esimerkistä käy ilmi se, että uuden mallin valmistaminen voi olla hyvin hankalaa.

H1: "Ja minä ompelen mekon"

H3: "Mutta et osaa ommella."

H1: "Ohhohoo, se on helppoa."

H2: "Seuraamme vain ohjeita kirjasta." (PR)

Mutta eihän hiiriparka ollut ikinä ennen tehnyt kissan kokoiselle eläimelle vaatetta! Hermostuksissaan se leikkeli kangasta ristiin rastiin, kunnes siitä ei enää saanut takkia. (HKR)

Valmistuvaa vaatetta arvioitiin myös yhdessä, kun toiselta henkilöltä pyydettiin mielipidettä sen ulkonäöstä. Alkuperäisestä suunnitelmasta poikkeavaa tuotetta pidettiin mausta riippuen joko epäonnistuneena tai parannuksia sisältävänä versiona. Epäonnistumista ei kuitenkaan haluttu suoraan kertoa tekijälle. Alkuperäisen suunnitelman muuttaminen nähtiin siis sekä negatiivisena että positiivisena asiana. Suunnitelman muuttaminen käsityöprosessin edetessä on sallittua ja tavallista (Pöllänen & Kröger, 2006, 88).

H1: "Mitä pidät mekosta?"

H2: "Nooh, se, eh.. Ei ihan samanlainen kuin kirjassa, eikö totta?"

H1: "Voi, minä parantelin sitä. Mutta ehkä se kaipaisi vielä hieman röyhelöitä. Mitä luulet?"

H2: "Tuota, niin varmaan. Mitä sinä sanot Ilomieli?"

H3: "Sanon, että minusta tämä pelleily riittää jo." (PR)

Yli puolet kertomuksista päättyi mahdollisten vastoinkäymisten jälkeen onnelliseen lopputulokseen, ja valmistunut vaate tuotti mielihyvää. Ei niin onnellisia lopputuloksiakin löytyi. Liian erikoisia vaatteita tavoitellut keisari päätyi esimerkiksi ihmisjoukon eteen alasti ja liian vaativan työn eteen joutunut hiiri pääsi hengestään.

Kassun mielestä esiliinasta tuli aivan ihana! (KO)

"Oih, se on ihastuttava! Oletteko ennen nähnyt näin ihanaa?" (T)

"Jee, ovatpa ne kauniit! Ja mitkä taskut! Niihin mahtuvat kaikki löytötavarat. Vilkaisen vielä peiliin. Trallallaa. Housut pukevat minua. Ja taskut myös." (MH)

“Keisarilla ei ole vaatteita!” poika kiljaisi, osoitti sormella ja nauroi. Väkijoukko vaikenä. Sitten joku huusi: “Poika on oikeassa! Totta se on – keisari on ilkosillaan!” (KUV)

Mutta kun hiiri seuraavalla kerralla selitti, ettei kukkaroa tulekaan, vaan rusetti, loppui kissan kärsivällisyys. Se hyökkäsi hiiren kimppuun ja söi sen. (HKR)

6 Johtopäätökset

Itse tekemällä on mahdollisuus saada oman näköisiä ja persoonallisia vaatteita. Itse tehdyissä vaatteissa kulkevan ei tarvitse pelätä, että jollakin toisella olisi täysin samanlainen vaate. Uudet ja kauniit, ennennäkemättömät vaatteet herättävät ympäristön henkilöissä ihailua ja välittävät viestejä sosiaalisesta asemasta. Itse tekemällä mahdollisuudet ovat rajattomat, ja tämä saattaa innostaa valmistamaan ja haalimaan uusia vaatteita ilman sen suurempaa tarvetta. Eri-tyistarpeita uudelle tietyntylaiselle vaatteelle ovat usein juhlat tai jokin erityinen käytännön tarve, kuten tietyn kokoiset taskut työkaluille tai muulle tavaralle. Itse tekemällä on mahdollisuus ottaa myös vaateen ekologiset puolet huomioon. Valmistusmateriaalin ei aina tarvitse olla uutta. Uuden vaateen materiaalina voi käyttää vanhoja vaatteita, ja joskus vanhan vaateen saa näyttämään uudelta tekemällä pieniä muutoksia vanhaan vaatteeseen.

Vaateen visuaalista ilmettä voi hahmotella omassa mielessään mielikuvaksi, mutta vaateen malli voi löytyä myös valmiina esimerkiksi kaavakirjasta. Vaikka vaatteeseen otettaisiin mallia jostakin valmiista piirroksesta, se ei estä tekemästä malliin muutoksia omien mieltymysten mukaan. Vaatteet ovat päälle puettavia kappaleita, joten niiden puettavuuteen ja päällä pysymiseen liittyvät tekniset ominaisuudet on otettava myös huomioon.

Ei ole aivan yhdentekevää, millaisesta kankaasta vaatetta aletaan valmistaa. Kankaan on oltava paksuudeltaan sopiva käyttötarkoitukseen nähden. Liian paksu tai ohut kangas ei tule kulloonkaan. Erilaisten raaka-aine ja materiaalityyppien joukosta löytyy paljon valinnanvaraa. Itse tehdessä on mahdollisuus vaikuttaa myös kankaan kuviointiin ja väriin oman makunsa mukaan. Oikealla värillä on mahdollisuus korostaa omia parhaita puolia, kuten esimerkiksi kauniita silmiä. Käsitöitä harrastavilla on yleensä kankaita varastossa. Niiden joukosta voi löytää sopivan kankaan kulloiseenkin tarpeeseen. Vanhoja vaatteitakin voi hyödyntää uudelleen uusien vaatteiden materiaalina. Jos sopivaa kangasta ei löydy mistään valmiina, sen voi kutoa itse. Prosessi on työläs, mutta sen avulla saa juuri sellaisen kankaan kuin haluaa.

Kankaan kutomiseen tarvitaan kuteeksi lankaa. Jos sopivaa lankaa ei ole valmiiksi saatavilla, lanka täytyy tehdä itse. Lankaa voidaan valmistaa esimerkiksi pellava -nimisestä kasvista. Pellavan tie kasvista kankaaksi alkaa kasvin kasvattamisesta. Kasvaessaan pellava tarvitsee paljon vettä. Kun pellava on kasvanut täyteen mittaansa ja muuttunut ruskeaksi, se on valmis nyhdettäväksi, eli revittäväksi irti maasta. Nyhdetyt varret sidotaan nipuiksi, jolloin niitä on

helpompi käsitellä. Seuraavaksi nippuja liotetaan vedessä, ja tämän jälkeen ne kuivatetaan auringossa. Kuivaneet varret loukutetaan. Loukutuksessa pellavan vartta käsitellään niin, että sen pinta murskaantuu. Loukutuksen jälkeen varret häkilöidään eli kammataan. Kampauksen aikana varren pinnasta irtoa säleitä, ja jäljelle jää vaaleita, pitkiä ja ohuita kuituja. Kuidut kehrätään vaaleaksi langaksi, joka voidaan vielä värjätä esimerkiksi kasveilla, kuten mustikoilla, ennen kutomista. Kutominen tapahtuu kutomapuissa.

Kankaan määrä täytyy arvioida kulloisenkin tarpeen mukaan. Määrään vaikuttavat valmistettava vaate sekä vaatetta käyttävän henkilön koko. Esimerkiksi takkiin tarvitaan enemmän kangasta kuin lakkiin, ja suuren ihmisen takkiin menee enemmän kangasta kuin pienen ihmisen takkiin. Kankaan riittävyys ja onnistuneen lopputuloksen varmistamiseksi kannattaa siis ottaa itsestä tarkat mitat ja verrata niitä käytössä olevan kankaan määrään. Ennen kankaan käyttöönottoa se kannattaa kastella, sillä osa kankaista kutistuu ensimmäisessä kastelussa. Kun kankaan kastelee etukäteen ennen käyttöä, ei valmiin vaateen kutistuminen aiheuta ikävää yllätystä myöhemmin. Märän kankaan on annettava kuivua ja se on silitettävä suoraksi ennen jatkotyöstämistä. Silittäminen tapahtuu pitkulaisen silitysaudan päällä, ja silittämiseen käytetään siihen tarkoitettua rautaa. Silitysraudasta voi päästää kankaalle vesihöyryä, joka edesauttaa kankaan oikenemistä.

Kankaan hankinnan jälkeen vaatetta aletaan valmistaa. Valmistus aloitetaan mitan ottamisella. Vaatteen pituuden mittaaminen aloitetaan olkapäältä ja mitta otetaan vaateen helmaan tai alareunaan asti. Mittausvaiheessa täytyy olla tarkkana, jotta ei tule mittavirheitä. Tässä vaiheessa tehdyt mittavirheet tulevat myöhemmin vastaan. Mittojen ottamisen jälkeen palat leikataan kankaalta. Palat voi leikata summissa ilman kaavaa tai apumerkintöjä, mutta tällöin onnistuminen on epävarmempaa. Kaava tuo työskentelyyn varmuutta, sillä se on valmistettu mittojen mukaan. Jos mitat on otettu oikein, kaavan kanssa ei voi mennä pieleen. Kaavaan on merkitty mitat, saumanvarat ompelua varten sekä muut yksityiskohdat, kuten taskujen paikat. Kaava piirretään kaavapaperille lyijykynän, viivoittimen ja mittanauhan avulla.

Kun kaava on piirretty, se leikataan ääri viivoja pitkin irti kaavapaperista. Sitten kaava asetellaan kankaalle, ja kiinnitetään kankaaseen nuppineuloilla. Nuppineulat ovat teräviä piikkejä, joiden kanssa pitää toimia varovasti. Kaavan kiinnittämisen jälkeen kangas leikataan kaavan reunoja pitkin. Näin kankaasta saadaan tasan tarkkaan kaavan muotoiset palat.

Leikatut osat ommellaan yhteen käsin tai koneella. Ompelua helpottaa, jos osat ensin harsitaan pitkillä pistoilla kiinni toisiinsa. Koneella tulee lujaa ja siistiä jälkeä. Ompelukone on

laite, jota pidetään pöydällä, ja joka saadaan toimimaan jalalla poljinta painamalla. Käsien ommeltu sauma voi olla epäsiisti ja ratketa. Ompeli sitten käsin tai koneella, lanka täytyy pujottaa neulansilmään. Langan saa helposti neulansilmään, kun pujotettavaa päätä kostuttaa suussa. Hyvä valaistus on ommellessa tärkeää.

Vaatteen sovituksessa nähdään, miten vaate sopii. Sovitus tapahtuu hyvässä valaistuksessa suuren peilin ääressä, josta näkee koko kuvan päästä jalkoihin. Sovituksessa ilmenee mahdolliset muutostarpeet, kuten esimerkiksi liian pitkän helman lyhentäminen. Pieniä muutoksia on helppo tehdä jo lähes valmiiseen vaatteeseen.

Kun vaate on lopulta valmis ja sopiva, siihen kannattaa olla aidosti tyytyväinen. Vaatteen valmistaminen ei nimittäin ole niin helppoa, kuin miltä se saattaa näyttää. Matkan varrelle mahtuu monta selvitettävää ongelmaa. Vaatteen mallikin voi valmistusprosessin edetessä muuttua alkuperäiseen suunnitelmaan verrattuna. Omia ideoita ei kuitenkaan oman kokemattomuuden vuoksi kannata jättää toteuttamatta. Jostakin, läheltä tai kaukaa, on aina mahdollista löytää kokeneempi henkilö, jolta voi pyytää apua.

7 Pohdinta

Tutkimuksessa tarkasteltiin, millaisia kertomuksia vaateen valmistuksesta lapsille suunnatut sadut ja tarinat sisältävät ja millaisia kasvatuksellisia ja opetuksellisia sisältöjä niissä mahdollisesti on. Oma ennakko-oletukseni oli, että aineistoa löytyy niukasti jos ollenkaan, ja että ompeluun ja vaateen valmistukseen liittyvä mahdollinen sisältö olisi enemmän fiktiivistä kuin realistista. Aineistoa löytyi kuitenkin enemmän kuin odotin ja työvaiheet oli kuvattu yllättävän kattavasti ja tarkasti. Satujen ja tarinoiden tarkoitus on kuitenkin ensisijaisesti viihdyttää lasta ja niissä on lupa esiintyä epätavallisiakin asioita, joka näkyi myös tutkimusaineiston teoksissa.

Sopivan tutkimusmenetelmän löytäminen ja valitseminen oli hankalaa. Menetelmiä oli paljon tarjolla, mutta ne suuntautuivat tutkimaan aihetta tavoilla, jotka eivät antaneet minulle sellaista tietoa, jota tutkimuksessani hain. Erityisesti kuvien tutkiminen ja tulkitseminen tuotti hankaluuksia ja niiden analysointiin kokeilin useita erilaisia tapoja. Lopulta päädyin soveltamaan kuvan ja tekstin tulkitsemisessa narratiivista lähestymistapaa. Lopullinen menetelmä ei suoraan viivaisesti noudattanut mitään vaihe vaiheelta etenevää tutkimusmenetelmää. Sopivan vaiheittain etenevän menetelmän löytäminen olisi nopeuttanut ja helpottanut prosessia huomattavasti ja samalla lisännyt tutkimuksen luotettavuutta. Lisäsin liitteiksi (Liite 1 – Liite 4) esimerkit, miten olen analyysia toteuttanut. Samoja menetelmiä on mahdollisuus käyttää muissa tutkimuksissa uudelleen tai toisaalta arvioida niiden sopivuutta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2010, 231-232).

Olen kirjannut analyysiosaan suoria sitaatteja analysoimastani tekstistä. Tekijänoikeuslain (607/2015) 22§ mukaan ”julkistetusta teoksesta on lupa hyvän tavan mukaisesti ottaa lainauksia tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa” (Oikeusministeriö, 2015). Sitaattien lisäksi olen valinnut aineistosta myös muutamia keskeisiä analysoimiani kuvia selventämään tulkintaani analyysiosassa. Tekijänoikeuslain (607/2015) 25§ mukaan julkistetusta teoksesta on lupa ottaa tekstiin liittyviä kuvia tieteellistä esitystä varten (Oikeusministeriö, 2015). Olen pyrkinyt pitämään kuvien määrän minimissä ja käyttämään vain analyysin ymmärtämisen ja luotettavuuden kannalta välttämättömiä kuvia.

Lastenkirjallisuuden tekstejä ja kuvia ei ole aikaisemmin tutkittu käsityön näkökulmasta. Tämän tutkimuksen myötä selvisi, että lapsille on tehty jonkin verran satuja ja tarinoita, jotka käsittelevät vaatteiden valmistamista ompelemalla. Kertomuksissa on otettu huomioon kaikki

valmistusprosessin vaiheet, jotka painottuvat kuitenkin itse valmistamiseen. Vaikka kyse on lapsille suunnatusta materiaalista, työvälineet ja työvaiheet on kuvattu melko todenmukaisesti. Mutkat on kuitenkin oiottu reippaasti suoriksi.

Tässä tutkimuksessa käsityön näkökulma oli rajattu vain ompeluun ja vaatteiden valmistukseen, joten tutkimustuloksia ei voida yleistää koskemaan kaikkia käsityöhön liittyviä satuja ja tarinoita. Eri käsityötekniikoihin ja tuotteisiin liittyy toisiinsa nähden hyvin erilaisia menetelmiä ja vaiheita. Näitä ei tässä tutkimuksessa tutkittu lainkaan. Ompelun ja vaateen valmistuksen osalta tuloksia voidaan yleistää, sillä tarjolla oleva aineisto oli niukka ja se otettiin lähes kokonaisuudessaan mukaan tutkimukseen. Aineistoon kuului sekä kotimaisia että kansainvälisiä teoksia.

Fiktiiviset kertomukset ovat lasten vapaa-ajan viihteeksi lisäksi osa koulun arkea, kun niitä käytetään opetuksessa. Omien havaintojeni mukaan satuja ja tarinoita on käytetty käsityössä ainoastaan inspiraation lähteinä ja mielikuvituksen herättäjinä. Tämä tutkimus osoittaa, että fiktiivisistä kertomuksista on käsityön osalta muuhunkin. Ne sisältävät paikoittain melko yksityiskohtaisiakin kertomuksia ja kuvauksia vaateen valmistuksen eri vaiheista ja sen etene- misestä sekä viitteitä vaateen valmistuksen historiasta. Näin ollen voin rohkaista käsityötä opettavia opettajia ottamaan sadut ja tarinat osaksi käsityönopeutusta. Kertomukset eivät ole täydellisiä oppaita vaateen valmistukseen, mutta ne sopivat aiheen pariin johdattamiseen ja muistikuvien luomiseen.

Jatkotutkimusta ajatellen olisi mielenkiintoista tietää, millaisia asioita lapset kokevat oppivan- sa vaateen valmistuksesta näistä kertomuksista. Lasten aikaisempi kokemusmaailma on eri- lainen kuin aikuisella, joten lapset saattaisivat ehkä poimia kertomuksista erilaisia asioita kuin aikuinen. Toinen mielenkiintoinen jatkotutkimuskohde voisi olla esimerkiksi eri käsityöaihei- den sisältöjen vertailu fiktiivisissä kertomuksissa. Tämä tutkimus kertoo, millaista vaateen valmistukseen liittyvää kasvatusta ja opetusta fiktiivisistä kertomuksista löytyy. Tässä tutki- muksessa tekniikkana oli ompelu, mutta jatkotutkimuksessa mukaan voisi ottaa esimerkiksi neulonta-aiheiset teokset ja verrata teosten sisältöjä toisiinsa. Tällainen tutkimus antaisi tietoa siitä, onko prosessin vaiheet kuvattu yhtä yksityiskohtaisesti myös neulonnasta, vai onko eri tekniikoiden välillä eroja kertomusten tiedollisissa sisällöissä.

Lähteet

- Anttila, P. (1996). *Käsityön ja muotoilun teoreettiset perusteet*. Porvoo: WSOY
- Apo, S. (2001). Klassinen satutraditio. Teoksessa Suojala, M. & Karjalainen, M. *Avaa lastenkirja! : Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käytäntöön*. Helsinki: Lasten keskus (12-29)
- Bettelheim, B. (1985). *Satujen lumous, merkitys ja arvo*. Suom. Rutanen, M. Juva: WSOY
- Boncamper, I. (2004). *Tekstiilioppi: kuituraaka-aineet*. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2003). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino
- Hatva, A. (1993). *Kuvittaminen*. Helsinki: Rakennustieto
- Heikkinen, H. (2001). Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II*. Jyväskylä: PS kustannus
- Heikkilä-Halttunen, P. (2010). *Minttu, Jason ja peikonhäntä: lasten kuvakirjoja kipeistä aiheista*. Helsinki: Avain
- Heinimaa, E. (2001). Kuvakirjat lapsen ja aikuisen maailmassa. Teoksessa Suojala, M. & Karjalainen, M. *Avaa lastenkirja! : Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käytäntöön*. Helsinki: Lasten keskus
- Hietala, V. (1993). *Kuvien todellisuus: johdatusta kuvallisen kulttuurin ymmärtämiseen ja tulkintaan*. Helsinki: Kirjastopalvelu Oy
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2010) *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi
- Huovinen, A. (2003). Yksi kuva, tuhat sanaa? – Satukuvan merkitys lapselle. Teoksessa Brusila, R. & Ylimartimo, S. (toim.) *Kuvittaen – käyttökuvan muotoja, merkityksiä ja mahdollisuuksia*. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino
- Ilmola, A. (1999). Muuttuva vartalo – muuttuva kaava. Teoksessa Raunio, A-M. & Seitamaa-Hakkarainen, P. (toim.) *Liitteitä-Attachments: Kirjoituksia käsityötieteestä*. Saarijärvi: Taitemia 16 (197-204)
- Kaipainen, M. (2008). ”Ken tilauspukua käyttää, hän herrasmieheltä näyttää”. *Eteläkarjalainen maalaisvaatturi ja vaatturitoiminta Suomessa 1920-1960-luvuilla*. Joensuu: Joensuun yliopisto
- Karasma, K. & Suvilehto, P. (2013). *Ihmejutuja ja tavattomia tarinoita: Lasten- ja nuortenkirjallisuuden maailma*. Helsinki: Avain

- Karppinen, S. (1999). Käsityö taitona, tunteena ja ajattelun heräämisenä. Teoksessa Humala-järvi, M. & Seilo, M-L. (toim.) *Käsityö koskettaa*. Helsinki: Suomen kuntaliitto (19-27)
- Karppinen, S. (2005). Käsityö- vuorovaikutusta, leikkimielisyyttä ja ilmaisua. Teoksessa Karppinen, S. Ruokonen, I. & Uusikylä, K. (toim.) *Taidon ja taiteen luova voima: Kirjoituksia 9-12-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatuksesta*. Helsinki: Finn lectura
- Kojonkoski-Rännäli, S. (1995). *Ajatus käsissämme: käsityön käsitteen merkityssisällön analyysi*. Turku: Turun yliopisto
- Kojonkoski-Rännäli, S. (1998). *Työ tekijäänsä opettaa- totta toinen puoli: kasvatusteoreettista ja koulutuspoliittista pohdintaa sekä empiirinen tutkimus itsenäisestä käsityön opiskelusta*. Turku: Turun yliopisto
- Kolu, K. (2010). Yksilöitä ja yhteisöjä, aatteita ja utopioita eli mistä oikein kertookaan suomalainen satu? Teoksessa Kolu, K. (toim.) *Suomalainen satu I*. Helsinki: BTJ
- Kovanen, M., Puura-Castrén, A-L., Freese, O. & Metsätähti-Koistinen, H. (2013). *Elokuvaskasvatuksen opas*. Helsinki: Nemo
- Laukka, M. (1997). Kuvakirja on kaveri, siltä, matka tai sukellus tuntemattomaan. Teoksessa Jokipaltio, J. (toim.) *Sadun voimat*. Jyväskylä: Gummers Kirjapaino Oy
- Launis, M. (2001). Kuvituksen tutkimus, taiteen funktio ja identiteetti. Teoksessa Rättylä, K. & Raussi, R. (toim.) *Tutkiva katse kuvakirjaan: Critical perspectives on picture books*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu
- Nikolajeva, M. & Scott, C. (2006). *How picturebooks work*. New York: Routledge
- Nikolajeva, M. (2014). *Reading for learning: cognitive approaches to children's literature*. Amsterdam: John Benjamin publishing company
- Oikeusministeriö. *Finlex – Oikeudellisen aineiston julkinen ja maksuton internetpalvelu*. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/>. Viitattu 31.12.2018.
- Polkinghorne, D.E. (1995). Narrative configuration in qualitative analysis. Teoksessa Hatch, J.A. & Wisniewski, R. (toim.) *Life history and narrative*. London: Falmer (5-25)
- Päivinen, M. (1999). Vartalon muoto kaavantekijän käsissä. Teoksessa Raunio, A-M. & Seitamaa-Hakkarainen, P. (toim.) *Liitteitä-Attachments: Kirjoituksia käsityötieteestä*. Saarijärvi: Taitemia 16 (187-196)
- Pöllänen, S. & Kröger, T. (2000). Käsityön erilaiset merkitykset opetuksen perustana. Teoksessa Enkenberg, J., Väisänen, P. & Savolainen, E. (toim.) *Opettajatiedon kipinöitä – kirjoituksia pedagogiikasta*. Joensuu: Joensuun yliopistopaino
- Pöllänen, S. & Kröger, T. (2004). Näkökulmia kokonaiseen käsityöhön. Teoksessa Enkenberg, J., Savolainen, E. & Väisänen, P. (toim.) *Tutkiva opettajankoulutus – taitava opet-*

- taja. Joensuun yliopisto. Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. (160-172) Saatavilla http://sokl.uef.fi/verkkojulkaisut/tutkivaope/pdf/polla_kroger.pdf
- Pöllänen, S. & Kröger, T. (2006). Kokonainen ja ositettu käsityö paradigmamaailmoina: näkökulmia ja tulevaisuudensuuntia. Teoksessa Kaukinen, L. & Collanius, M. (toim.) *Tekstejä ja kangastuksia: puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta*. Hamina: Akatiimi
- Raitasalo, E. (2010). Suomalaisella satukuvakirjalla on monta ilmettä. Teoksessa Kolu, K. (toim.) *Suomalainen satu 2*. Helsinki: BTJ
- Riessman, C. K. (2008). *Narrative methods for the human sciences*. Los Angeles: SAGE Publications
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavilla <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/index.html>. Viitattu 27.1.2018.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2009). *KvaliMOTV – Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
- Salo-Mattila, K. (2006). Mihin kaavasuunnittelun taitoa tarvitaan tulevaisuudessa? Teoksessa Kaukinen, L. & Collanius, M. (toim.) *Tekstejä ja kangastuksia: puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta*. Hamina: Akatiimi
- Seilo, M-L. (1999). Käsityökoulut toimivat. Teoksessa Humalajärvi, M. & Seilo, M-L. (toim.) *Käsityö koskettaa*. Helsinki: Suomen kuntaliitto (67-76)
- Seitamaa-Hakkarainen, P. (1999). Suunnittelu, kognitio ja uusi tieto- ja viestintätekniikka. Teoksessa Raunio, A-M. & Seitamaa-Hakkarainen, P. (toim.) *Liitteitä-Attachments: Kirjoituksia käsityötieteestä*. Saarijärvi: Taitemia 16
- Siljander, P. (2014). *Systemaattinen johdatus kasvatustieteeseen : peruskäsitteet ja pääsuuntauukset*. Tampere: Vastapaino
- Suojala, M. (2010). Satu vuosituhanen vaihteessa. Teoksessa Kolu, K. (toim.) *Suomalainen satu 1*. Helsinki: BTJ
- Suojanen, U. (1993). *Käsityökasvatuksen perusteet*. Porvoo: WSOY
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi
- Vainio-Korhonen, K. (1998). *Käsin tehty: miehelle ammatti, naiselle ansioiden lähde: käsityötuotannon rakenteet ja strategiat esiteollisessa Turussa Ruotsin ajan lopulla*. Helsinki: Suomen historiallinen seura
- Vähälä, E. (1999). Käsityöstä elämäniloa. Teoksessa Raunio, A-M. & Seitamaa-Hakkarainen, P. (toim.) *Liitteitä-Attachments: Kirjoituksia käsityötieteestä*. Saarijärvi: Taitemia 16 (199-132)

- Ylimartimo, S. (2001). Kanssa ja lisää, vaiko ohi tai jopa vastaan? Lastenkirjan kuvittaja myötä- ja mielikuvittelijana. Teoksessa Rättylä, K. & Raussi, R. (toim.) *Tutkiva katse kuvakirjaan*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu
- Ylönen, H. (2000). *Loihditut linnut: satujen merkitys lapselle*. Helsinki: Tammi

Liite 1 / Skannatut kuvakirjasivut

Sivu 1	Sivu 2
--------	--------

Tilaa muistiinpanoille.

Sivu 3	Sivu 4
--------	--------

Tilaa muistiinpanoille.

Liite 2 / Muistiinpanot elokuvista

Kuva 1

Kohtauksen vuorosanat.

Kuva 2

Kohtauksen vuorosanat.

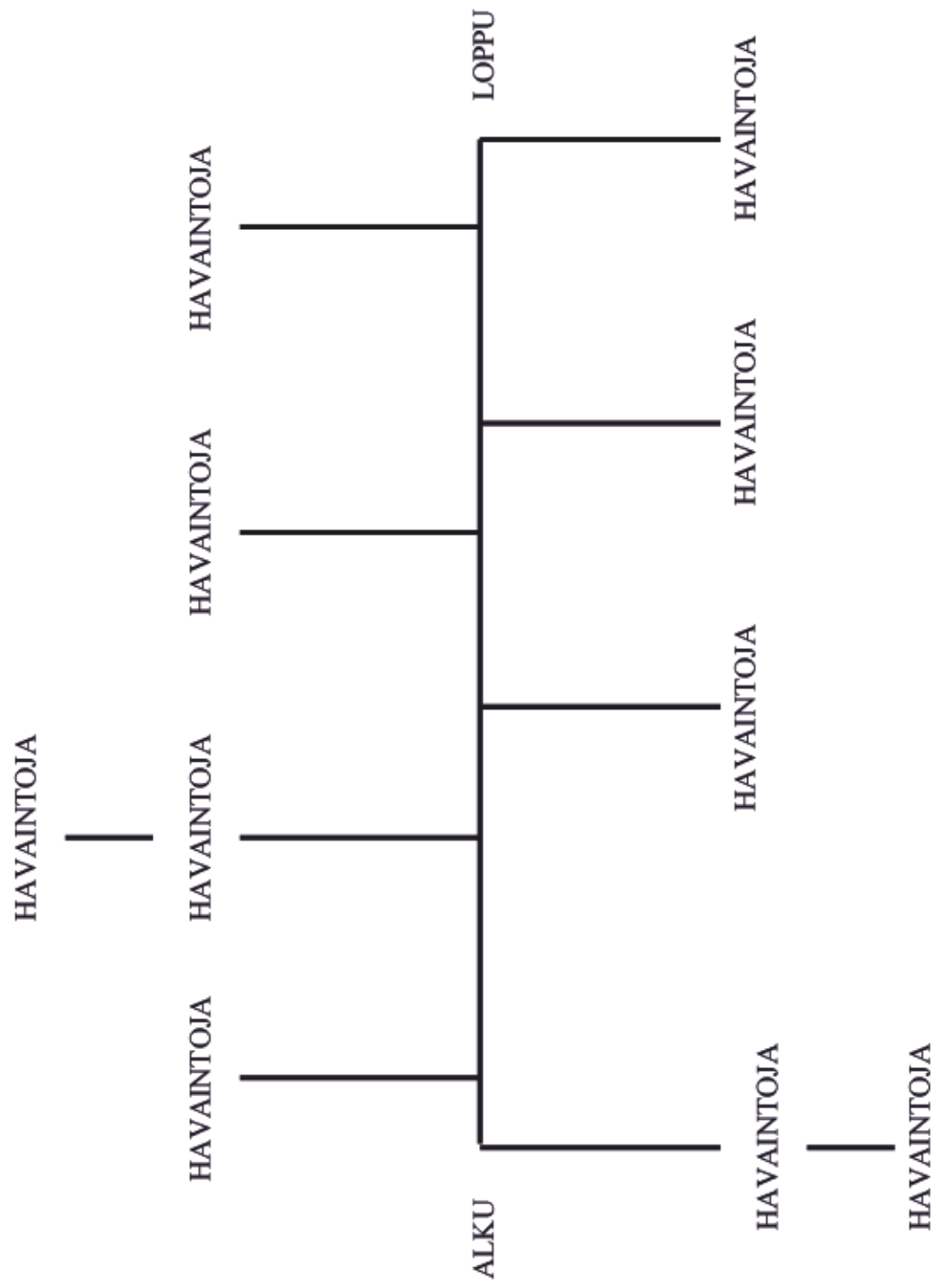
Kuva 3

Kuva 4

Kuva 5

Kuva 6

Liite 3 / Juonen tiivistäminen

Liite 4 / Prosessin hahmotteleminen: valmistus

